

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับบทร้อยกรอง
  - 1.1 ความหมายของบทร้อยกรอง
  - 1.2 คุณค่าของบทร้อยกรอง
  - 1.3 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับร้อยกรองประเภทกลอน
  - 1.4 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับร้อยกรองประเภทโคลง
  - 1.5 การสอนเขียนร้อยกรอง
  - 1.6 การประเมินผลการเขียนร้อยกรอง
  - 1.7 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการเขียนร้อยกรอง
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการสอนโดยใช้วิธีเลือกสรร
  - 2.1 ความหมายและแนวคิดของการสอนโดยใช้วิธีเลือกสรร
  - 2.2 หลักการเลือกสรรวิธีสอน
  - 2.3 วิธีสอนที่เลือกสรรมาใช้ในการสอนเขียนร้อยกรอง
  - 2.4 การจัดการเรียนการสอนเขียนร้อยกรองโดยใช้วิธีเลือกสรร
  - 2.5 ขั้นตอนการสอนโดยใช้วิธีเลือกสรร
  - 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการสอนโดยใช้วิธีเลือกสรร

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับบทร้อยกรอง

ความหมายของบทร้อยกรอง

คำว่า “ร้อยกรอง” เป็นคำที่สำนักวัฒนธรรมทางวรรณกรรมซึ่งตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2485 ใช้เรียกวรรณกรรมประเภทที่มีลักษณะบังคับในการแต่งหรือมีการกำหนด และได้ใช้กันอย่างแพร่หลายควบคู่กับคำว่า “ร้อยแก้ว” ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 671) กำหนดความหมายของ “ร้อยกรอง” ไว้ว่า “ร้อยกรอง ก. สอดผูกให้ติดกัน ประดิษฐ์นำมาร้อยและเย็บดอกไม้ให้เป็นรูปต่าง ๆ ตรวจชำระให้ถูกต้องตามการสังคายนาในคำว่าร้อยกรองพระธรรม แต่งหนังสือดีให้มีความไพเราะ น. ถ้อยคำที่เรียงให้เป็นระเบียบตามฉันทลักษณ์”

นามานุกรมภาษาอังกฤษของเว็บสเตอร์ (Webster, 1980 : 110) ได้กำหนดความหมายของร้อยกรองหรือกวีนิพนธ์ (poetry) ไว้ว่า

1. ศิลปะ ทฤษฎี หรือ โครงสร้างของบทกวี
2. กวีนิพนธ์หรือผลงานการประพันธ์ร้อยกรอง
3. คุณสมบัติของกวีนิพนธ์ ศิลปะ อารมณ์ และวิญญานแห่งร้อยกรอง
4. การพรรณนาหรือการสร้างสรรค์คุณสมบัติของกวีนิพนธ์ ศิลปะ อารมณ์ และวิญญานแห่งร้อยกรอง

สิทธา พินิจภูวดล และนิตยา กาญจนะวรรณ (2520 : 10) ได้ให้ความหมายของร้อยกรองไว้ว่า “ร้อยกรอง ได้แก่ ข้อเขียนที่มีการจำกัดจำนวนคำหรือพยางค์ จำกัดความยาว มีการกำหนดเสียงสูงต่ำ กำหนดเสียงสั้นยาว หนักเบา กำหนดสัมผัส และกำหนดจังหวะไว้อย่างแน่นอน”

ประเทือง คล้ายสุบรรณ์ (2522 : 1) กล่าวถึงความหมายของร้อยกรองว่า “ร้อยกรองมีความหมายตรงข้ามกับร้อยแก้ว คือ เป็นคำประพันธ์ที่มีแบบแผนบังคับหรือมีฉันทลักษณ์”

นราวัลย์ พูลพิพัฒน์ (2525 : 11) ให้ความหมายของร้อยกรองว่า “ร้อยกรอง คือ การเรียบเรียงถ้อยคำสำนวนเข้าด้วยกันอย่างประณีต บรรจง หรือให้เกิดความไพเราะสละสลวย ทั้งนี้

โดยมีแบบแผนอย่างใดอย่างหนึ่ง อาจจะเป็นแบบแผนตามฉันทลักษณ์โบราณหรือแบบแผนที่ผู้เขียนคิดขึ้นใหม่ก็ได้”

วิเชียร เกษประทุม (2541 : 13) ให้ความหมายของร้อยกรองว่า “ร้อยกรอง หมายถึง ถ้อยคำที่เรียบเรียงให้เป็นระเบียบตามบัญญัติแห่งฉันทลักษณ์ โดยมีกำหนดข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความครึกครื้นและมีความไพเราะแตกต่างไปจากถ้อยคำธรรมดา”

จากความหมายของร้อยกรองที่มีผู้กล่าวไว้ดังกล่าวนี้ พอสรุปความหมายได้ว่า “ร้อยกรอง” หมายถึง งานประพันธ์ที่นำถ้อยคำมาเรียบเรียงให้เป็นระเบียบตามบัญญัติแห่งฉันทลักษณ์ โดยมีข้อกำหนดต่าง ๆ เพื่อให้เกิดเสียงไพเราะ มีความหมายลึกซึ้ง เมื่ออ่านออกเสียงจะเกิดเสียงสูงต่ำ หนักเบา ซึ่งแสดงถึงอารมณ์ ความรู้สึกที่แฝงอยู่ในเสียงของถ้อยคำ

คุณค่าของบทร้อยกรอง

คำประพันธ์ร้อยกรองได้แก่ โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน และร่าย นับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันมีค่ายิ่งและแสดงถึงความเป็นชาติไทย การแต่งคำประพันธ์เป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่นิยมมาแต่สมัยโบราณ เพราะนอกจากจะทำให้เกิดความเพลิดเพลินแล้วยังเป็นสิ่งสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ ความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ มาสู่ผู้อ่านและผู้ฟัง ทำให้เกิดพัฒนาการทางสติปัญญาทั้งส่วนตนและสังคม ทั้งนี้ สิทธา พินิจภูวนล และประทีป วาทิกทินกร (2531 : 27 – 28) กล่าวว่า บทร้อยกรองเป็นผลงานทางสติปัญญาและความสามารถของคน จึงย่อมสะท้อนให้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ของคนในชาติบ้านเมืองแต่ละยุคแต่ละสมัย แสดงให้เห็นถึงความคิด ความนิยม เจตคติและอุดมการณ์ของคนในชาติ จริยธรรม สิ่งดีงามที่ควรประพฤติปฏิบัติ สิ่งไม่ควรเหยียดหยาม ควรดเว้น แสดงให้เห็นระเบียบแบบแผนที่คนสมัยนั้นยึดถือและปฏิบัติ นอกจากนี้ยังได้เล่าถึงความผันแปรต่าง ๆ ทั้งที่เป็นสิ่งเสื่อมโทรมและที่เจริญงอกงามอีกด้วย ร้อยกรองจึงมีคุณค่าต่อตนเองและต่อสังคมส่วนรวมเป็นอย่างมาก ซึ่ง สุจริต เพียรชอบ (2539 : 38) ได้อธิบายคุณค่าของงานประพันธ์ร้อยกรองไว้ สรุปได้ดังนี้

1. คุณค่าต่อตน

งานประพันธ์ร้อยกรองมีคุณค่าต่อผู้แต่งเป็นอันมาก ได้แก่ การที่ผู้แต่งได้แสดงความสามารถในการประพันธ์ ได้สร้างสรรค์สิ่งใหม่ ได้มีโอกาสให้ข้อคิด ได้มีสิทธิเสนอประสบการณ์ได้แสดงออกด้านอารมณ์ ได้ชื่นชมแสดงจินตนาการ และได้แสดงออกด้านการดำเนินชีวิต

2. คุณค่าต่อผู้อ่าน

งานประพันธ์ร้อยกรองนั้นมีคุณค่าต่อผู้อ่านเป็นอันมาก เพราะช่วยเร้าอารมณ์ เร้าจินตนาการ ขยายความรู้ สร้างภูมิปัญญา เกิดความคิด ความสุข สนุกสนาน เบิกบานอารมณ์ ดังนั้นคุณค่าต่อผู้อ่านจึงได้แก่ การทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้ ได้ฟื้นฟูประสบการณ์เดิม ได้เสริมประสบการณ์ใหม่ ได้ความเบิกบาน เกิดจินตนาการกว้างไกล ได้ข้อคิดที่ดี และมีแรงกระตุ้นให้แต่งขึ้นเองบ้าง

3. คุณค่าต่อสังคม

วรรณกรรมร้อยกรองมีประโยชน์ต่อสังคมเป็นอันมาก เพราะเป็นผลงานสร้างสรรค์ที่แสดงให้เห็นวัฒนธรรมและความเจริญของประเทศชาติ เป็นสิ่งแสดงภูมิปัญญาไทยให้ปรากฏ งานร้อยกรองเป็นวรรณศิลป์ เป็นสมบัติทางวัฒนธรรม เป็นสมบัติของชาติ เป็นมรดกที่คนในชาติมีความภูมิใจ ดังนั้นงานร้อยกรองที่มีคุณค่าต่อสังคมจึงเป็นการแสดงภูมิปัญญาไทย เป็นมรดกให้ลูกหลาน เป็นสมบัติด้านวัฒนธรรม เป็นการชี้แนะสังคม และทำให้คนในชาติชื่นชมภาคภูมิใจ

อาจกล่าวได้ว่า การแต่งร้อยกรองไม่ว่าจะเป็นโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน หรือร่าย นอกจากจะเป็นประโยชน์แก่ตัวผู้แต่งแล้ว ยังคงทำให้ได้รับความรู้ ความสนุกสนานเบิกบานใจและความพอใจต่าง ๆ แก่เพื่อนมนุษย์ได้อีกเป็นอันมาก

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับร้อยกรองประเภทกลอน

กลอนเป็นคำประพันธ์ที่ได้รับความนิยมมากที่สุดนับตั้งแต่อดีตมาจนถึงทุกวันนี้ เพราะกลอนแต่งได้ง่ายและมีฉันทลักษณ์ข้อบังคับต่าง ๆ ที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน เหมาะสมกับนักเรียนที่จะได้ฝึกหัดแต่งให้ได้อย่างถูกต้องตามศักราชของนักเรียน

ความหมายของกลอน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 59) ได้กำหนดความหมายของกลอนว่า “กลอน น. คำประพันธ์ซึ่งแต่เดิมเรียกคำเรียงที่มีสัมผัสทั่วไป จะเป็นโคลง ฉันท์ หรือกาพย์ก็ตาม เช่น คำว่า ชุมนุมตำรากลอน ครั้นเรียกเฉพาะคำประพันธ์บางอย่างเป็นคำโคลง คำฉันท์ คำกาพย์แล้ว คำประพันธ์นอกจากนี้อีกอย่างหนึ่งจึงเรียกว่า คำกลอน เป็นลำนำสำหรับขับร้องบ้าง คือ บทละครสี่กวางเสภา บทดอกสร้อย เป็นเพลงสำหรับอ่านบ้าง คือ กลอนเพลงยาว หรือกลอนตลาด”

นักการศึกษาให้ความหมายของกลอนในทัศนะที่แตกต่างกัน ซึ่งตามความคิดเห็นของ ประเทือง คล้ายสุบรรณ์ (2522 : 11) และอัมพร สุขเกษม (2525 : 32) สรุปได้ว่า กลอน เป็นร้อยกรองชนิดหนึ่ง เพราะวรรณคดีมูลปาฐะซึ่งมีมานานก่อนที่จะมีตัวหนังสือใช้นั้นมีลักษณะเป็นคำประพันธ์ประเภทกลอนเป็นส่วนมาก เช่น วรรณกรรมประเภทเพลงชาวบ้าน เพลงกล่อมเด็ก เป็นต้น ส่วนวรรณกรรมที่แต่งด้วยกลอนนั้นปรากฏหลักฐานในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช กวีที่ได้รับยกย่องว่าแต่งกลอนได้เป็นเอก คือ สุนทรภู่ ซึ่งเป็นผู้คิดแบบสัมผัสในของกลอน อันทำให้กลอนซึ่งแต่งตามแบบของสุนทรภู่มีความไพเราะและได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง สุนทรภู่จึงได้ชื่อว่า เป็นบิดาแห่งกลอน

ข้อประยงค์ (2521 : 1) ให้ความหมายของกลอนโดยสรุปว่า คือ คำร้อยกรองที่มีการจัดระเบียบเป็นวรรคตอน กำหนดจำนวนตัวอักษรในวรรค และมีสัมผัสด้วยคำคล้องจองกัน

นอกจากนี้ กำชัย ทองหล่อ (2537 : 570) และวันเนาว์ ยูเด็น (2532 : 6) ได้กล่าวถึงความหมายของกลอนในลักษณะที่คล้ายคลึงกันว่า กลอน คือ ลักษณะคำประพันธ์ที่เรียบเรียงเข้าเป็นคณะ โดยบังคับเสียงวรรณยุกต์ แต่ไม่มีบังคับเอก โท และครุ ลหุ

สรุปความหมายของกลอนได้ว่า

“กลอน” ตามความหมายเดิม หมายถึง บทร้อยกรองหรือคำประพันธ์ทุกชนิด

“กลอน” ตามความหมายปัจจุบัน หมายถึง บทร้อยกรองหรือคำประพันธ์ที่เรียบเรียงขึ้นมา โดยมีลักษณะบังคับในการแต่ง ได้แก่ บังคับวรรค จำนวนคำ สัมผัส และเสียงวรรณยุกต์

ประเภทของกลอน

มีนักภาษาศาสตร์ได้แบ่งประเภทของกลอนไว้แตกต่างกันดังนี้

พระยาอุปกิตศิลปสาร (2531 : 366) แบ่งกลอนออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. กลอนขับร้อง คือ กลอนที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อใช้ขับร้อง ได้แก่ กลอนบทละคร กลอนดอกสร้อย กลอนสักวา และกลอนเสภา
2. กลอนสุภาพหรือกลอนตลาด เรียกกันทั่ว ๆ ไปว่า “กลอนตลาด” ต่อมาเปลี่ยนเป็น “กลอนสุภาพ”
3. กลอนกล กลอนประเภทนี้ ก็คือ กลอนสุภาพ แต่เพิ่มข้อบังคับพิเศษ แบ่งออกเป็นกลอนกลบทกับกลอนกลอักษร

ส่วนกำชัย ทองหล่อ (2537 : 460) ได้แบ่งกลอนออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. กลอนสุภาพ คือ กลอนที่ใช้ถ้อยคำและทำนองเรียบ ๆ ได้แก่ กลอนหก กลอนเจ็ด กลอนแปด และกลอนเก้า
2. กลอนลำนำ คือ กลอนที่ใช้ขับร้อง หรือสวดให้มีทำนองต่าง ๆ ได้แก่ กลอนบทละคร กลอนสักวา กลอนเสภา กลอนดอกสร้อย และกลอนขับร้อง
3. กลอนตลาด คือ กลอนผสมหรือกลอนคละ ไม่กำหนดคำตายตัวเหมือนกลอนสุภาพ นิยมใช้ในการขับร้องและร้องแก้กัน ได้แก่ กลอนเพลงยาว กลอนนิราศ กลอนนิยาย และกลอนเพลงปฎิพากย์

ทั้งนี้ ช่อประยงค์ (2521 : 6) ได้แบ่งกลอนออกเป็นสองประเภท ได้แก่ กลอนขับร้องและกลอนเพลง กลอนขับร้อง คือ กลอนที่ใช้สำหรับขับร้อง เช่น กลอนดอกสร้อย กลอนสักวา กลอนบทละคร กลอนเพลงยาว กลอนเสภา และกลอนเพลงไทย สำหรับกลอนเพลง ก็คือ กลอนที่ใช้สำหรับอ่าน หรือจะใช้ขับร้องก็ได้ เช่น กลอนสุภาพ กลอนนิราศ กลอนเพลงยาว และกลอนหก

จากทัศนะของนักภาษาดังที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การจัดแบ่งกลอนออกเป็นแต่ละประเภทนั้น ไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน กลอนแต่ละประเภทโดยทั่วไปมีลักษณะคล้ายคลึงกัน จะต่างกันบ้างก็เล็กน้อย เช่น ใช้สำหรับขับร้องหรือเพื่อการอ่าน จำนวนคำในแต่ละวรรคไม่เท่ากัน ทำให้กลอนมี

ชื่อเรียกต่างกันออกไป กลอนที่แต่งง่ายและถือเป็นกลอนหลัก ได้แก่ กลอนสุภาพ ชนิดที่เป็น “กลอนแปด”

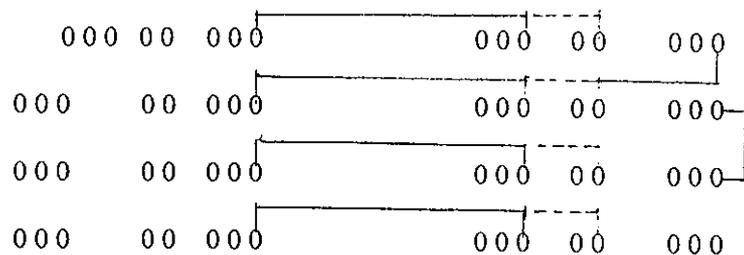
กลอนแปด

นิตี สตะเวทิน (2537 : 42 – 43) ได้กล่าวถึงที่มาและลักษณะของกลอนแปดว่า กลอนแปดจัดเป็นคำประพันธ์ที่แต่งง่ายและนิยมกันแพร่หลายมาหลายร้อยปีแล้ว จนเรียกกันว่า กลอนแปดบ้าง กลอนสุภาพบ้าง หรือกลอนตลาดบ้าง ทั้งนี้เพราะเป็นกลอนที่ใช้ถ้อยคำสำนวนภาษาสามัญอย่างชาวบ้าน และเป็นกลอนที่นำไปแต่งนิทานประโลมโลก เช่นลักษณะวงศ์ พระอภัยมณี ฯลฯ แล้วมีการขายในตลาดเป็นที่แพร่หลายทั่วไป

กลอนแปดจะเป็นกลอนแม่บทหลักของบรรดากลอนชนิดอื่น ๆ กล่าวคือ กลอนแบบอื่น ๆ นั้น ได้ดัดแปลงไปจากกลอนแปด จึงยึดหลักเกณฑ์ส่วนใหญ่ตามฉันทลักษณ์ของกลอนแปดไว้ทั้งสิ้นแล้วมีลักษณะปลีกย่อยเล็ก ๆ น้อย ๆ แตกต่างไปบ้าง ดังนั้นถ้าเข้าใจลักษณะกลอนแปดดีแล้วก็จะสามารถเข้าใจกลอนอื่น ๆ ได้โดยง่าย

อนึ่งการแต่งกลอนแปดนั้นถือว่าความไพเราะอยู่ที่การใช้คำ เสียงสัมผัส และจังหวะของคำ เป็นสำคัญ ซึ่งจะได้อธิบายโดยละเอียด ดังนี้

แผนผังกลอนแปด

ตัวอย่างกลอนแปด

ถึงม้วยดินสิ้นฟ้ามหาสมุทร	ไม่สิ้นสุดความรักสมัครสมาน
แม่เกิดในใต้หล้าสุธาธาร	ขอพบพานพิศวาสไม้อลาดคลา
แม่เนื้อเย็นเป็นห้วงมหรณพ	พี่ขอพบศรีสวัสดิ์เป็นมัจฉา
เจ้าเป็นบัวตัวพี่เป็นกุมรา	เซยผกาโกสุมปทุมทอง
	(พระอภัยมณี : สุนทรภู่)

ลักษณะบังคับของกลอนแปด

1. คณะ กลอนแปดบทหนึ่งจะมี 2 คำกลอน 1 คำกลอน จะมี 2 วรรค ตามปกติ กลอนแปด 1 วรรคจะมีวรรคละ 8 คำ แต่อนุโลมให้มีได้ตั้งแต่ 7 – 9 คำ โดยเรียกวรรคต่าง ๆ เรียงลำดับกันดังนี้

วรรคที่ 1 เรียกว่า วรรคสดับหรือวรรคสลับ

วรรคที่ 2 เรียกว่า วรรครีบ

วรรคที่ 3 เรียกว่า วรรครอง

วรรคที่ 4 เรียกว่า วรรคส่ง

2. จังหวะของคำ กลอนแปดแบ่งการอ่านคำในแต่ละวรรค ดังนี้

ถ้ามีวรรคละ 7 คำ จะแบ่งอ่านเป็น 2-2-3 , 3-2-2 , 2-3-2

ถ้ามีวรรคละ 8 คำ จะแบ่งอ่านเป็น 2-3-3 , 3-2-3 , 3-3-2

ถ้ามีวรรคละ 9 คำ จะแบ่งอ่านเป็น 3-3-3

3. สัมผัส กลอนแปดมีสัมผัสนอกหรือสัมผัสบังคับเป็นสัมผัสสระ คือ คำสุดท้ายของวรรคที่ 1 สัมผัสกับคำที่ 3 หรือคำที่ 5 ในวรรคที่ 2 และคำสุดท้ายวรรคที่ 2 สัมผัสกับคำสุดท้าย วรรคที่ 3 และคำที่ 3 หรือ 5 ในวรรคที่ 4 ในกรณีที่แต่งตั้งแต่ 1 บทขึ้นไป จะต้องสัมผัสระหว่างบทจากคำสุดท้ายของบทแรก สัมผัสกับคำสุดท้ายในวรรคที่สองของบทต่อไป ส่วนสัมผัสในนั้นไม่ได้บังคับ

เพิ่งจะมีเพิ่มเติมจนเป็นที่นิยมกันตั้งแต่สมัยสุนทรภู่เป็นต้นมา เพื่อเพิ่มความไพเราะให้มากขึ้นเท่านั้น ซึ่งอาจจะเป็นได้ทั้งสัมผัสสระและสัมผัสอักษร แต่นิยมใช้สัมผัสสระมากกว่า

4. **เสียงวรรณยุกต์ทำยวรรค** ศิวภานท์ ปทุมสูติ (2539 : 112) ได้กล่าวถึงเสียงวรรณยุกต์ทำยวรรค ดังนี้

...เสียงคำทำยวรรคใช้นิยมใช้ทุกเสียง เสียงคำทำยวรรครับนิยมใช้เสียงเอก โท จัตวา เสียงคำทำยวรรครองนิยมใช้เสียงสามัญ ตรี เสียงคำทำยวรรคส่งนิยมใช้เสียงสามัญหรือเสียงตรี ในเรื่องเสียงคำทำยวรรคเป็นความนิยมในการแต่งกลอน แต่ก็มีได้บ้างคับเค็ดขาด...เหตุผลที่กำหนดเสียงคำทำยวรรคคงจะเนื่องจากความต้องการความรู้สึกเมื่ออ่าน เมื่อขับขานเป็นทำนอง เพราะกลอนที่ผิดเสียงที่กำหนด เมื่ออ่านออกเสียงแล้วจะขัดต่อความรู้สึกเป็นอย่างยิ่ง เมื่อขับเป็นทำนองเสนาะหรือขับร้องใส่ทำนองเพลงไทยเดิมก็จะยิ่งเพี้ยนเสียงเพี้ยนทำนองไปมาก...

นิธิ สตะเวทิน (2537 : 43) ได้สรุปกฎเกณฑ์ของเสียงวรรณยุกต์ทำยวรรคไว้ ดังนี้

1. คำสุดทำยวรรคที่ 1 ใช้ได้ทั้ง 5 เสียง แต่ปัจจุบันไม่นิยมใช้เสียงสามัญ
2. คำสุดทำยวรรคที่ 2 ใช้เสียงจัตวา เสียงเอก และเสียงโท ห้ามใช้เสียงตรีหรือเสียงสามัญ
3. คำสุดทำยวรรคที่ 3 ใช้เสียงสามัญหรือเสียงตรี ห้ามใช้เสียงจัตวา เสียงเอก หรือเสียงโท
4. คำสุดทำยวรรคที่ 4 ใช้เสียงสามัญหรือเสียงตรี ห้ามใช้เสียงจัตวา เสียงเอก หรือเสียงโท และห้ามใช้เสียงสัมผัสสระเสียงเดียวกับคำทำยวรรคที่ 2 และ 3 ของบทเดียวกัน

กลอนดอกสร้อย

กลอนดอกสร้อยแต่เดิมแต่งขึ้นเพื่อใช้ร้องแก้กันในระหว่างชายหญิง ต่อมาแต่งขึ้นเพื่อใช้เป็นสุภาษิตสอนใจแก่เด็ก ๆ หรืออาจจะแต่งขึ้นใช้สำหรับเรื่องอื่น ๆ ก็ได้

กลอนดอกสร้อยก็คือกลอนแปดนั่นเอง เพียงแต่เปลี่ยนรูปให้เหมาะกับทำนองคำร้อง บทหนึ่งจะมีเพียง 8 วรรค หรือ 4 คำกลอนเท่านั้น ลักษณะสัมผัสเหมือนกลอนแปด วรรคหนึ่งอาจจะมี ตั้งแต่ 7 – 9 คำ วรรคแรกกำหนดให้แต่งเพียง 4 คำ คำที่ 1 และคำที่ 3 ในวรรคแรกจะต้องเป็นคำเดียวกัน คำที่ 2 ต้องเป็นคำว่า “เอ๋ย” คำที่ 4 จะเป็นคำเดินเรื่อง ส่วนคำท้ายบทหรือท้ายวรรคที่ 8 จะจบด้วยคำว่า “เอ๋ย” เสมอ

ตัวอย่างกลอนดอกสร้อย

ความเอ๋ยความซื่อ	แม้ยึดถือได้จริงเป็นมิ่งขวัญ
เป็นเครื่องรางศักดิ์สิทธิ์ธำมรงค์	อาจป้องกันสรรพภัยไม่บีฑา
ในโลกนี้แม้มีแต่คนคน	โลกคงหมดความดีศรีสง่า
เราซื่อสัตย์ไว้เถิดเถิดศราคา	จะพลอยพาโลกขึ้นรื่นรมย์เอ๋ย
	(ความซื่อ : ฐะปะนีย์ นาคทรพรพ)

ข้อสังเกต กลอนดอกสร้อยห้ามใช้เสียงสระเออ มี ย สะกดที่ท้ายวรรคที่ 4 เพราะจะมีเสียงสระเออถึง 5 แห่งติดต่อกันทำให้เสียความไพเราะไป

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับร้อยกรองประเภทโคลง

ความหมายและที่มาของโคลง

ประทีป วาทิกทินกร (2516 : 17) กล่าวว่า โคลง หมายถึง ร้อยกรองที่มีวิธีเรียงคำเข้าคณะ โดยกำหนดคำเอก คำโท และสัมผัส แบ่งออกเป็น 3 ชนิด คือ โคลงสุภาพ โคลงฉันท์ และโคลงโบราณ

เจือ สตะเวทิน (2517 : 10) กล่าวว่า “โคลง มาจากแควลานนา (ไทยเหนือ) คำเรียกในสมัยก่อนเรียก กะรง กะโลง กะโลง เป็นคำว่า โคลง ต่อมาผันเป็น กระจโลงบ้าง กันโลงบ้าง และแปร่งเป็นกันโลงก็มี”

ประจักษ์ ประภาพิตยากร (2525 : 28) กล่าวว่า มีผู้สันนิษฐานว่า “โคลง” อาจจะเลื่อนมาจาก “โครง” โดยให้คำอธิบายว่า แต่เดิมคำประพันธ์ชนิดนี้คงจะใช้แต่งสำหรับอธิบายคำหรือข้อความสั้น ๆ หรือใช้สรุปความ จึงวาง “โครง” ให้แต่งกัน

พรทิพย์ แฝงสุด (2539 : 21) กล่าวว่า โคลง หมายถึง คำประพันธ์ชนิดหนึ่งที่บังคับรูปวรรณยุกต์เอก - โทและบังคับสัมผัส คำประพันธ์ประเภทโคลงมีหลักฐานปรากฏว่า มีต้นกำเนิดมาจากทางภาคเหนือและภาคอีสานก่อน แล้วจึงแพร่หลายเข้าสู่ภาคกลางของไทย วรรณกรรมที่แต่งด้วยโคลงซึ่งเก่าแก่ที่สุดคือ “โองการแข่งน้ำโคลงห้า” ซึ่งแต่งในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น ราว พ.ศ. 1893 ตรงกับรัชสมัยของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) สำหรับโคลงประเภทอื่น ๆ อาจได้รับอิทธิพลมาจากภาคเหนือเช่น โคลงสี่ด้น ได้แก่ ลิลิตยวนพ่าย โคลงสี่สุภาพ ได้แก่ ลิลิตพระลอ ส่วนโคลงสองด้น โคลงสามด้นนั้น เริ่มมีปรากฏในรัชสมัยรัตนโกสินทร์นี้เอง

บุษ โดอดิเทพย์ และสุธีร์ พุ่มกุมาร (2537 : 129) กล่าวว่า โคลงมีผู้สันนิษฐานไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

1. “โคลง” อาจจะเลื่อนมาจาก “โครง” โดยให้คำอธิบายว่า แต่เดิมคำประพันธ์ชนิดนี้คงจะใช้แต่งสำหรับอธิบายคำ ข้อความสั้น ๆ หรือใช้สรุปความ จึงวาง “โครง” ให้แต่งกัน ซึ่งก็คือ คำที่เป็นกระหู่อย่างที่เราเข้าใจในสมัยนี้นั่นเอง

2. ไม่ปรากฏถิ่นกำเนิดที่แน่นอน แต่พอมีเค้าเงื่อนให้คิดว่าน่าจะเป็นคำประพันธ์ที่ชาวไทยภาคเหนือคิดแต่งกันขึ้นก่อน โดยสังเกตคำที่ใช้อยู่ใน โคลงเป็นคำที่มาจากทางภาคเหนืออยู่ไม่น้อย เช่น ข้อย เขื่อ เผื่อ ลี พุ้น เมื่อ เป็นต้น

วิเชียร เกษประทุม (2541 : 84) ให้ความหมายของโคลงว่า โคลง หมายถึง คำประพันธ์ซึ่งมีวิธีเรียบเรียงถ้อยคำเข้าคณะ มีกำหนดเอก - โท และสัมผัส โคลงมีลักษณะบังคับ 6 อย่าง ได้แก่ คณะ พยางค์ สัมผัส คำเอกคำโท คำเป็นคำตาย และคำสร้อย

สรุปได้ว่า โคลงเป็นคำประพันธ์ร้อยกรองที่เก่าแก่ของไทย ที่มีการบังคับคณะ สัมผัส และรูปวรรณยุกต์เอกโท สันนิษฐานว่า โคลงมาจากภาคเหนือและภาคอีสาน สำหรับภาคเหนือนั้น สังเกต

จากคำว่า “ก้นโหลง” ที่พบในโคลงหริภุญชัย และคำเรียกโคลงของชาวเหนือที่ว่า “กะรง” ต่อมาแผลงเป็นคำว่า “โคลง”

ประเภทของโคลง

ประจักษ์ ประภาพิตยากร (2525 : 29) ได้แบ่งโคลงออกเป็น 3 ชนิด ดังนี้

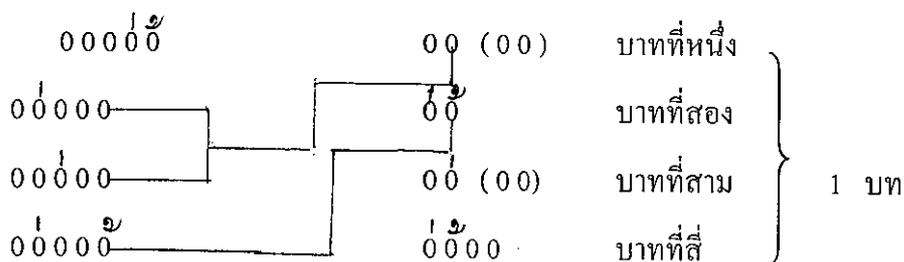
1. โคลงสุภาพ ได้แก่ โคลงสองสุภาพ โคลงสามสุภาพ โคลงสี่สุภาพ โคลงตรีพิชพรรณ โคลงจัตวาทัณฑ์ โคลงห้าหรือโคลงมณฑกคติ และ โคลงกระทู้
2. โคลงคั้น ได้แก่ โคลงสามคั้น โคลงสี่คั้น โคลงคั้นจัตวาทัณฑ์ และ โคลงตรีพิชพรรณ โคลงคั้นกระทู้และโคลงคั้นตรีพิชพรรณจัตวาทัณฑ์
3. โคลงโบราณ ได้แก่ โคลงวิหขุมати โคลงมหาวิหขุมати โคลงจิตรลดา โคลงมหาจิตรลดา โคลงสินธุมาตี โคลงมหาสินธุมาตี โคลงนันทายี และ โคลงมหานันทายี

โคลงที่นิยมแต่งกันมากที่สุดคือ โคลงสี่สุภาพ ซึ่งนับว่าเป็นแม่แบบของโคลงคั้งที่ ยุทธโตคติเทพย์ และสุธีร์ พุ่มกุมาร (2537 : 126) กล่าวว่า โคลงมีมากมายหลายลักษณะ แต่ที่ถือว่าเป็นแม่แบบได้แก่ โคลงสี่สุภาพ โคลงต่าง ๆ จะมีรูปลักษณะอย่างไรก็ตาม แต่ที่เหมือนกันก็คือ การบังคับวรรณยุกต์เอกโท

โคลงสี่สุภาพ

พรทิพย์ แฟงสุด (2539 : 32) กล่าวว่า โคลงสี่สุภาพในวรรณกรรมไทยมี 4 ประเภท ได้แก่ โคลงสี่สุภาพ โคลงสี่ตรีพิชพรรณ โคลงสี่จัตวาทัณฑ์ และ โคลงกระทู้

แผนผังโคลงสี่สุภาพ

ตัวอย่าง

เสียงลือเสียงเล่าอ้าง	อันใด พี่เอ๋ย
เสียงย่อมขยอศไคร	ทั่วหล้า
สองเขือพี่หลับไหล	ลึ่มตื่น ฤาพี่
สองพี่คิดเองอ้า	อย่าได้ถามเฝ้า

(ลิลิตพระลอ)

นิธิ สตะเวทิน (2537 : 58) ได้อธิบายลักษณะของโคลงสี่สุภาพให้เข้าใจ สรุปได้ดังนี้
 คณะ บทหนึ่งมี 30 คำ แบ่งออกเป็น 4 บาท บาทที่ 1, 2 และ 3 มีบาทละ 7 คำ คือ วรรคหน้า 5 คำ วรรคหลัง 2 คำ ส่วนบาทที่ 4 มี 9 คำ คือ วรรคหน้า 5 คำ วรรคหลัง 4 คำ

สัมผัส คำที่ 7 บาทที่ 1 สัมผัสกับคำที่ 5 บาทที่ 2 และบาทที่ 3 คำที่ 7 บาทที่ 2 สัมผัสกับคำที่ 5 บาทที่ 4

คำเอกคำโท บทหนึ่งมีคำเอก 7 แห่ง และคำโท 4 แห่ง คำเอกนั้นอาจใช้คำตายแทนได้
 คำสร้อย อาจเติมคำสร้อยได้อีก 2 แห่ง แห่งละ 2 คำ คือ ที่ท้ายบาทที่ 1 และบาทที่ 3
 คำสร้อยนิยมใช้คำเดินเรื่อง 1 คำ รวมกับคำสร้อย 1 คำ หรือเป็นคำสร้อยทั้ง 2 คำก็ได้ คำสร้อยที่ใช้ เช่น
 พ่อ แม่ พี่ เทอญ นา ฤา แล ก็ดี ฮา แส เวย รา นอ เนอ ท่าน เธอ นนอ เป็นต้น

กฎเกณฑ์อนุโลมเพิ่มเติม มีดังนี้

1. การใช้คำตายแทนคำเอก เนื่องจากบางครั้งก็หาคำที่เป็นคำเอกคำโทได้ยาก จึงอนุโลมให้ใช้คำตายแทนคำเอกได้ เช่น

คุณแม่หนาหนักเพียง	พสุธา
คุณบิดรดูจา-	กาศกว้าง
คุณพี่ฟ่างศิขรา	เมรุมาศ
คุณพระอาจารย์อ้าง	อาจผู้สาคร

(โคลงโลกนิติ : สมเด็จพระบรมราชาธิราช)

2. การสลับคำเอกคำโท ในบางครั้งอาจใช้คำโทคำเอกแทนที่จะเป็นคำเอกคำโทในตำแหน่ง คำที่ 4 และคำที่ 5 ของวรรคที่ 1 ในบาทแรกก็ได้ เช่น

ช่อนกลิ้งกลิ้งแก้วช่อน	นาสา เรียมฤา
ตาดว่าตาดพัศตรา	หนุ่มหน้า
สลาลิงเล่ห์ซงสลา	นุชเทียบ ถวายฤา
สวาดดั่งเรียมสวาทเจ้า	จากแล้วหลงครวญ

(ลิลิตตะเลงพ่าย : สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส)

3. การใช้คำเอกโทษและโทโทษ ในการหาคำเอกคำโทมาแต่งโคลงนั้น บางทีก็ยากมากจึงอนุโลมให้ใช้คำเอกโทษคำโทโทษแทน ทั้งนี้เพื่อให้ได้คำเอกคำโทตามข้อบังคับของโคลงสี่สุภาพเช่น

เนื้ออ่อนห่อนชูเนื้อ	น้องหญิง
อ่อนแอบแนบอภิง	อุ่นล้ำ
นวลจันทร์นั้นนวลจริง	แต่ชื่อ ฤาเอย
นวลที่พี่กลิ้งกล้า	กลิ้งเนื้อเหลือนวล

(นิราศสุพรรณ : สุนทรภู่)

ขอฝากซากสวาทสร้อย	สุนทร
ไว้ที่ท่าสาคร	เขตนี้
ศาลาท่าวัดพร	พี่ฝาก มาเอย
ใครที่พี่เป็นผี	พี่ให้ภัยเจริญ

(นิราศสุพรรณ : สุนทรภู่)

หมายเหตุ ในการแต่งโคลงสี่สุภาพยังมีคำแนะนำที่ควรปฏิบัติเพิ่มเติมอีก คือ

1. คำสร้อยต้องเขียนแยกห่างออกไปเล็กน้อย
2. วรรคหลังบาทที่ 4 ต้องเขียนติดกันทั้ง 4 คำ ห้ามแยกกันโดยเด็ดขาด
3. คำที่ไม่ได้กำหนดบังคับเป็นคำเอกคำโทนั้น เราจะใช้วรรณยุกต์อะไรก็ได้

4. อย่าใช้คำที่มีรูปวรรณยุกต์เอกโทที่คำที่ 7 บาทที่ 1 และคำที่ 5 ของบาทที่ 2 และบาทที่ 3
5. อย่าให้คำสร้อยเป็นเสียงสัมผัสสระกับคำท้ายวรรคในบาทเดียวกัน
6. อย่าให้คำที่ 5 เป็นเสียงสัมผัสกับคำที่ 7 ในบาทเดียวกัน
7. ห้ามใช้คำตายที่ใช้ไม้โทในตำแหน่งคำโท
8. ห้ามใช้คำตายและคำที่มีรูปวรรณยุกต์ที่คำสุดท้ายของบท
9. ควรหาคำให้ตรงจังหวะของโคลง คือ 2 – 3 หรือ 3 – 2 และอย่าใช้คำเชื่อม

การสอนเขียนร้อยกรอง

นักการศึกษาได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการสอนเขียนร้อยกรองไว้ ดังนี้

วิลสัน (Wilson, 1975 : 137 – 139) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการสอนเขียนร้อยกรองว่าในการสอนเด็กให้เขียนบทร้อยกรองให้ได้ดีนั้น การจัดประสบการณ์เป็นสิ่งสำคัญมาก กิจกรรมที่จัดขึ้นในการเรียนการสอน ควรที่จะได้ส่งเสริมให้เด็กได้ฝึกฝนด้านการใช้จินตนาการ และพยายามให้เด็กได้คุ้นเคยกับท่วงทำนอง เสียง ลีลา จังหวะ และรูปแบบของบทร้อยกรองอยู่เสมอ เพราะการเขียนร้อยกรองนั้นต่างไปจากการเขียนร้อยแก้วที่ต้องอาศัยความพยายาม และความสามารถในการเลือกคำมาใช้ให้น้อย แต่แสดงความรู้สึกนึกคิดตลอดจนความหมายได้มากที่สุด ซึ่งเด็กโดยมากรู้สึกว่าเป็นเรื่องยากอยู่แล้ว เฮนนิ่ง (Henning, 1973 : 86) กล่าวว่า การสอนร้อยกรองขึ้นอยู่กับตัวครูมากกว่าอิทธิพลของศิลปภาษา ครูจะต้องรักและสนใจในเรื่องของบทร้อยกรอง เพราะถ้าครูมีความรู้ ความสามารถ ก็ย่อมมีโอกาสส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็กได้เป็นอย่างดี แมคคี (McKee, 1939 : 208 - 233) ให้ความเห็นว่า ควรจะสนับสนุนให้นักเรียนเขียนร้อยกรองทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม

ระปะนีย์ นาครทรรพ (2522 : 10) ได้กล่าวถึง การสอนเขียนร้อยกรองไว้ว่า การเขียนร้อยกรองนี้อาจเริ่มต้นด้วยวิธีง่าย ๆ เช่น หาบทร้อยกรองที่ไพเราะมาอ่านให้นักเรียนฟัง และแนะนำให้นักเรียนสังเกตว่า กวีสามารถเลือกเฟ้นถ้อยคำมาใช้ได้อย่างประณีตเพียงไร ในขั้นแรกการฝึกให้แต่งอาจจะยากอยู่บ้าง แต่พอเริ่มได้ด้วยการหาคำมาเติมในช่องว่างให้มีเสียงสัมผัสตาม

ลักษณะของคำประพันธ์นั้น ๆ จากนั้นก็หาภาพธรรมชาติ หรือภาพศิลปะที่สวยงามมาให้นักเรียนบรรยายเป็นภาพหรือกลอนง่าย ๆ แล้วให้แต่งตามความสมัครใจบ้าง หรือกำหนดหัวข้อให้ไปแต่งบ้าง ภายหลังที่นักเรียนได้รู้จักแผนผังบังคับของคำประพันธ์นั้นแล้ว ส่วน ศิวกานท์ ปทุมสูติ (2539 : 1-25) ได้กล่าวถึงกลวิธีสอนเขียนร้อยกรอง สรุปได้ว่า การสอนเขียนร้อยกรองต้องเริ่มจากการฝึกให้นักเรียนใช้ความคิดและเขียนเป็นคำเปรียบเทียบก่อน ฝึกให้เขียนจนคล่อง แล้วจึงฝึกเรียบเรียงคิดและเขียนเป็นถ้อยคำความคิด จากนั้นสอนให้นักเรียนรู้จักและใช้คำสัมผัสคล้องจอง สุดท้ายจึงสอนการเขียนคำประพันธ์แต่ละรูปแบบ กลวิธีการสอนเขียนร้อยกรองอย่างเป็นขั้นตอนนี้จะทำให้นักเรียนเขียนร้อยกรองได้

นัยนา สุทธิธรรม (2517 : 215 - 126) ได้เสนอกิจกรรมที่น่าสนใจในการสอนแต่งคำประพันธ์ไว้ดังนี้

1. แบ่งกลุ่มนักเรียนให้ฝึกหัดแต่งคำประพันธ์ตามหัวข้อต่าง ๆ ที่กลุ่มของตนถนัดหรือสนใจ หรืออาจให้นักเรียนแต่งคำประพันธ์ได้ตอบกัน
2. ฝึกให้นักเรียนคิดแบบสืบเนื่องต่อ ๆ กันไปทุกคน หรืออาจแบ่งกลุ่มฝึกก็ได้ โดยครูเป็นผู้กล่าวเริ่มต้น เช่น ครูกล่าวคำว่า “ดวงดาว” แล้วให้นักเรียนคิดสืบเนื่องต่อเชื่อมโยงกันไปเรื่อย ๆ เช่น จากดวงดาว ก็อาจคิดไปถึงท้องฟ้า แสงสว่าง กลางคืน ทำให้สามารถผูกเรื่องราวได้รวดเร็วยิ่งขึ้น
3. ในบางครั้งครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนแต่งคำประพันธ์โดยไม่จำกัดรูปแบบและเนื้อหาบ้าง แต่ควรจะทำภายหลังจากที่นักเรียนเข้าใจหลักเกณฑ์ทางฉันทลักษณ์โบราณ และได้ฝึกหัดการแต่งตามแบบแผนนั้น ๆ แล้ว
4. การเปลี่ยนบรรยากาศในห้องเรียนไปยังสถานที่ต่าง ๆ เช่น สนามหญ้าหน้าโรงเรียน หรือการไปทัศนศึกษา ก็จะช่วยให้นักเรียนได้เห็นฉากหรือเกิดแนวความคิดใหม่
5. กิจกรรมในห้องเรียนอาจใช้อุปกรณ์อื่น ๆ เช่น ภาพหรือการเล่าเรื่องให้เด็กเกิดจินตนาการต่อเนื่องจากภาพหรือเรื่องที่เล่า
6. สนับสนุนให้นักเรียนแต่งบทร้อยกรองมาลงในหนังสือวารสารของโรงเรียนหรือหนังสือพิมพ์ที่พิมพ์ออกจำหน่ายโดยทั่วไป

7. จัดให้มีป้ายประกาศสำหรับนักเรียน ให้นักเรียนแต่งคำประพันธ์ได้ตอบกัน หรือหา คำประพันธ์บทเด่น ๆ มาติดไว้เสมอ

สุจริต เพียรชอบ (อ้างใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2527 : 819) ได้เสนอ หลักการสอนการประพันธ์ไว้ดังนี้

1. นักเรียนควรจะได้รับประสบการณ์ตรง คือ มีโอกาสได้ฟัง ได้อ่าน ได้สังเกต และสรุป ลักษณะคำประพันธ์ประเภทต่าง ๆ รวมทั้งมีโอกาสนฝึกฝนบ้างตามสมควร

2. ครูควรเตรียมการสอนไว้เป็นอย่างดี มีขั้นตอนในการสอนครบถ้วน นับตั้งแต่ ชี้นำเข้าสู่บทเรียน ช้้นสอน ช้้นลงมือปฏิบัติด้วยการช่วยกันแต่งในกลุ่มย่อย ลองแต่งด้วยตนเองเป็น รายบุคคล โดยมีกิจกรรมประกอบเช่น การร้องเพลง ขับเสภา และช้้นประเมินผล

3. เพื่อให้การเรียนการสอนการประพันธ์ดำเนินไปด้วยดีมีประสิทธิภาพ ครูผู้สอนควรใช้ สื่อการสอนต่าง ๆ ประกอบการสอนด้วย อาจเป็นภาพ แผนภูมิ หุ่นจำลอง ของจริง เทปบันทึกเสียง หรือแผ่นเสียง เป็นต้น

4. การสอนคำประพันธ์ร้อยกรองควรเริ่มจากง่าย ๆ ก่อน แล้วจึงค่อย ๆ ยากขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนรู้สึกได้ว่า ตนเองประสบความสำเร็จ เพื่อจะได้เป็นการเสริมกำลังใจในอันที่จะเรียนรู้ และแต่งคำประพันธ์ในโอกาสต่อไป

5. ผู้สอนการประพันธ์ควรใช้วิธีสอนหลาย ๆ วิธี เพื่อให้การเรียนการสอนน่าสนใจและ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

6. การสอนคำประพันธ์ร้อยกรอง ควรมุ่งให้ผู้เรียนมีใจรัก มีเจตคติที่ดีต่อการเรียน เกิดความสนุกสนาน ด้วยการจัดกิจกรรมประกอบต่าง ๆ ทั้งกิจกรรมในชั้นเรียนและกิจกรรมเสริม หลักสูตร

เมื่อพิจารณาแนวคิดของนักการศึกษาข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยจึงสรุปเป็นหลักในการสอนเขียน ร้อยกรองได้ดังนี้

1. ครูควรใช้วิธีสอนหลาย ๆ วิธี เพื่อให้การเรียนการสอนน่าสนใจและเกิดการเรียนรู้ อย่างแท้จริง

2. การสอนเขียนคำประพันธ์ระดับชั้นมัธยมศึกษา ควรให้เขียนคำประพันธ์ง่าย ๆ เน้นให้เด็ก ๆ รู้จักลักษณะคำประพันธ์และคิดหาคำมาเขียนให้เกิดความไพเราะ
3. การจัดการเรียนการสอนควรจะเริ่มจากง่ายไปหายาก เพื่อให้เด็กรู้ว่า ตนเองเขียนได้ เป็นการเสริมกำลังใจในการเรียนรู้ เด็กก็จะเขียนได้เองในโอกาสต่อไป
4. เด็กควรได้รับประสบการณ์ตรงจากการฟัง การอ่าน การสังเกต และจากการสรุปลักษณะคำประพันธ์
5. ครูควรมีการเตรียมการสอนอย่างเป็นขั้นตอน ตั้งแต่ นำเข้าสู่บทเรียน ขั้นดำเนินการสอน ขั้นลงมือปฏิบัติ โดยช่วยกันเขียนเป็นกลุ่มก่อน แล้วจึงฝึกเขียนเป็นรายบุคคล
6. การเรียนการสอน ควรมุ่งให้เด็กใช้ความคิดสืบเนื่องต่อเชื่อมโยงกันไปเรื่อย ๆ เช่น การใช้กลุ่มคำสัมผัส จะทำให้สามารถผูกเรื่องราวได้เร็วขึ้น
7. กิจกรรมในการเรียนการสอนควรส่งเสริมฝึกฝนด้านจินตนาการและให้เด็กคุ้นเคยกับท่วงทำนอง เสียง ลีลา จังหวะ และรูปแบบของบทร้อยกรอง เช่น การอ่านทำนองเสนาะให้ฟัง หรือได้เห็นรูปแบบร้อยกรองหลาย ๆ แบบซึ่งเป็นการปลูกฝังให้เกิดเจตคติที่ดี สนุกสนาน และเห็นคุณค่าของร้อยกรอง
8. การสอนเขียนร้อยกรองควรฝึกให้เด็กคิดและเขียนอย่างสร้างสรรค์ด้วยการใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบที่แปลกใหม่ ฝึกเรียบเรียงร้อยแก้วเช่น การเขียนลำนาคำความคิด แล้วจึงสอนคำสัมผัสคล้องจอง และสอนลักษณะฉันทลักษณ์ของร้อยกรองแต่ละรูปแบบเป็นขั้นตอนสุดท้าย
9. ควรเปลี่ยนบรรยากาศในการเรียนการสอนบ้างเช่น ไปทัศนศึกษา เรียนที่สนามหญ้า เป็นต้น จะทำให้เด็กเกิดแนวคิดใหม่ ๆ
10. ครูควรจัดกิจกรรมเสริมทั้งในและนอกชั้นเรียน เช่น สนับสนุนให้เด็กเขียนร้อยกรองลงวารสาร หรือจัดปายนิเทศให้เด็กได้เขียนคำประพันธ์โต้ตอบกัน

การประเมินผลการเขียนบทร้อยกรอง

การประเมินผลการเขียนบทร้อยกรอง เป็นการพิจารณาตัดสินที่จำเป็นจะต้องใช้วิธีการหลาย ๆ ด้านประกอบเข้าด้วยกัน เพราะงานเขียนบทร้อยกรองมีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากงานเขียนร้อยแก้ว ซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้แนวทางในการประเมินผลไว้หลายแนว ดังนี้

สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2516 : 169 – 215) ได้ให้ข้อพิจารณาการประเมินผลการเขียนบทร้อยกรอง สรุปได้ว่า การเขียนให้ดีขึ้นผู้เขียนจะต้องไม่บกพร่องในการใช้คำ เนื้อความ สัมผัส ความคิด การถ่ายทอดความคิด ความมีชีวิตชีวา การใช้โวหารเปรียบเทียบและการใช้อุปมาในเรื่องความคิดที่สัมฤทธิ์ผลได้ดี มีความคิดที่แสดงถึงปฏิภาณ มีความคิดที่ชวนให้ได้แย้งหรือวิพากษ์วิจารณ์ และมีความคิดที่เป็นประโยชน์

ประสิทธิ์ กาพย์กลอน (2518 : 9 – 12) ได้เสนอแนะข้อที่ควรพิจารณาในการตรวจงานเขียนแต่ละเรื่อง ซึ่งอาจนำไปปรับปรุงใช้ในการประเมินผลงานเขียนร้อยกรองได้ ดังนี้

1. เนื้อหา พิจารณาแนวคิด การจัดระเบียบแนวคิด การขยายความแจ่มแจ้งชัดเจน
2. การใช้ภาษา พิจารณาการใช้คำที่ตรงความหมาย เหมาะสม ระดับภาษาถูกต้อง เรียงลำดับคำได้ดี แต่ละย่อหน้ามีเอกภาพ และใช้สำนวนโวหาร คำสุภาพิตต่าง ๆ ได้ถูกต้องตรงความหมาย
3. รูปแบบ ควรพิจารณาเฉพาะการเขียนที่มีแบบแผนแน่นอนว่า ทำได้ถูกรูปแบบการเขียนชนิดนั้น ๆ หรือไม่
4. กลไกประกอบการเขียนอื่น ๆ ได้แก่ การสะกดการันต์ ลายมือ ความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อย

ยุพา ขนอนคราม (2520 : 35 – 36) ได้เก็บความจากงานเขียนของ วอลเตอร์ (Wolter ใน Let Them Write Poetry) เกี่ยวกับเกณฑ์ที่จะช่วยในการประเมินผลงานร้อยกรองของเด็กไว้ ดังนี้

1. ความคิดริเริ่ม (Originality) ไม่ว่าจะเป็งานของเด็กในระดับใดก็ตามงานเขียนร้อยกรองควรจะแสดงให้เห็นความคิดริเริ่ม ทั้งในด้านความคิดและการเลือกใช้ถ้อยคำสำนวนของตน
2. ความคิดฝัน (Imagery) เป็นความคิดริเริ่มใหม่ที่สดใ สไม่ได้เลียนแบบผู้ใด

3. ความจริงใจ (Sincerity) คือ การที่ผู้แต่งคิดอย่างไรก็จะแสดงความรู้สึกออกมาตามความคิดนั้น ๆ

4. แนวความคิด (Idea) หมายถึง ความแปลกใหม่สำหรับผู้เขียนร้อยกรองเรื่องนั้น ๆ ซึ่งปรากฏอยู่ในเนื้อเรื่องและภาษาสำนวนที่เขียน

5. ความรู้สึก (Feeling) มีความรู้สึกที่สอดใส่ไว้ในบทร้อยกรองซึ่งเป็นความรู้สึกที่ตรงไปตรงมาอย่างเด็ก ๆ ไม่ใช่ความรู้สึกลึกซึ้งอย่างบทร้อยกรองของผู้ใหญ่

6. ความเป็นสากล (Universality) เป็นงานร้อยกรองที่แต่งไว้ให้ประโยชน์และคุณค่าเท่ากับเด็กคนอื่น ๆ ในวัยเดียวกัน เป็นเรื่องที่เด็กวัยเดียวกันมีความรักใคร่เช่นนั้นด้วย เช่น ความรักแม่ ความสนุกสนาน

7. ความเป็นเอกภาพ (Unite) เรื่องที่เขียนมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยตลอด ไม่สับสนปนเปกันจนหาความเกี่ยวโยงกันไม่ได้

8. จังหวะ (Rhythm) การเขียนร้อยกรองไม่ใช่้นำร้อยแก้วมาแบ่งออกเป็นวรรค ๆ แต่ร้อยกรองต้องมีจังหวะสัมผัสและรูปแบบโดยเฉพาะ

9. ความถูกต้อง (Accuracy) ถูกต้องทั้งในด้านการใช้ถ้อยคำและไวยากรณ์ ข้อความไม่ซ้ำซ้อนวทวน หรือไม่ใช่ภาษาวิจิตรพิสดารเกินไป

10. ความสำคัญทางศิลปะ (Artistic Significance) ได้จากการคิดริเริ่ม การสอดแทรกอารมณ์ ตลอดจนการวางรูปแบบและดำเนินเรื่องของร้อยกรองนั้น ๆ

สุจริต เพียรชอบ และสายใจ อินทรมพรรษ์ (2536 : 165) ได้กล่าวว่า การประเมินผลงานการเขียนคำประพันธ์ร้อยกรองควรมีเกณฑ์ที่แน่นอน นักเรียนจะได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลทุกครั้ง ครูไม่ควรถือตัวเองเป็นเกณฑ์ แต่ควรประเมินพัฒนาการและความก้าวหน้าทางการเขียนของนักเรียนแต่ละคนเป็นสำคัญ

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ (2526 : 65) ได้ให้แนวในการประเมินผลงานเขียนบทร้อยกรองไว้ว่า ในด้านรูปแบบ ได้แก่ โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอนและร่าย ไม่ว่าจะเขียนร้อยกรองในรูปแบบใดก็ตาม ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้คือ ฉันทลักษณ์ อักษรวิธี กวีโวหาร และการนำเสนอ

พิสมัย สิงห์แก้ว (2520 : 37) ได้เก็บความจากข้อเขียนของ โจเซฟ เจ ฟอลลี (Joseph J. Foley) ซึ่งกล่าวถึงสิ่งที่ควรระวังในการเขียน ไว้ดังนี้

1. ความคิด (Ideas) ได้แก่ เนื้อหาตรงประเด็น มีเหตุผล และน้ำเสียง (tone)
2. การเรียบเรียงเนื้อหา (Organization) ได้แก่ เน้นสิ่งที่ควรเน้น มีเค้าโครงความคิดที่เป็นระเบียบ
3. กลไกในการเขียน (Mechanics) ได้แก่ การสะกดการันต์ ววรรคตอน และไวยากรณ์
4. สติลาการเขียน (Style) แสดงความเป็นต้นคิด มีท่วงทำนองเฉพาะตน
5. การเลือกใช้คำ (Choice of Word) ได้แก่ ความชัดเจน เลือกคำได้ตรงตามความหมาย ใช้คำมีความหมายตรงหรือมีความหมายโดยนัย และการเลือกใช้คำตามระดับของภาษา

ประภาศรี สีหอำไพ (2531 : 83 – 84) กล่าวถึง การวิเคราะห์งานเขียนร้อยกรองว่าสิ่งที่ต้องพิจารณาคือ แนวคิดและเนื้อหา การใช้ภาษา ท่วงทำนองการเขียน และรูปแบบโครงสร้างงานเขียน เลือกสรรถ้อยคำตามเกณฑ์ของอสังการศาสตร์ คือ ประกอบด้วยคุณ มีความหมายของข้อมูลที่ให้แง่คิดสร้างสรรค์ มีคุณประโยชน์สามารถนำไปใช้ในชีวิต มีรส คือ ความรู้สึกซาบซึ้งประทับใจ

กรมศิลปากร (2535 : 2) ได้กำหนดคะแนนพิจารณาตัดสินงานเขียนบทร้อยกรองไว้ดังนี้คือ

เนื้อหาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	40	คะแนน
อักขรวิธีและฉันทลักษณ์	30	คะแนน
อรรถรสและสุนทรียภาพ	30	คะแนน
รวมคะแนนเต็ม	100	คะแนน

จากแนวทางการประเมินผลการเขียนบทร้อยกรองที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยได้พิจารณาและสรุปเป็นเกณฑ์การประเมินผลการเขียนร้อยกรอง ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการทำวิจัยครั้งนี้ด้วย ดังนี้

เกณฑ์การประเมินผลการเขียนร้อยกรอง

หัวข้อ	คะแนนเต็ม
1. เนื้อหา/ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้แก่	
1.1 แนวคิดดี	10
1.2 ถ้อยคำที่แปลกใหม่ มุมมองใหม่	10
2. กลไกการเขียน ได้แก่	
2.1 การสะกดคำ	5
2.2 ความสะอาด ความมีระเบียบเรียบร้อย	5
3. ความไพเราะ/มีวรรณศิลป์	10
4. รูปแบบ/ฉันทลักษณ์	10
รวม	50

งานวิจัยที่เกี่ยวกับบทร้อยกรอง

สุกัญญา จันทร์เพ็ญ (2523) ได้ศึกษาเรื่อง “การสร้างแบบฝึกการเขียนกลอนเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับชั้นสูง” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสามารถในการเขียนกลอนเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับชั้นสูงหลังจากได้รับการฝึก ผู้วิจัยได้สร้างแบบฝึกหัดการเขียนกลอนเชิงสร้างสรรค์ จำนวน 10 แบบฝึก และแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน แล้วนำแบบฝึกหัดและแบบทดสอบไปใช้กับนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 1 วิชาเอกภาษาไทย ซึ่งกำลังเรียนวิชาการประพันธ์ที่วิทยาลัยครูอุบลราชธานี จำนวน 36 คน ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการด้านความคิดและการเรียบเรียงความคิดและผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนกลอนเชิงสร้างสรรค์ ก่อนฝึกและหลังฝึกมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ .01 ความแตกต่างเป็นไปในทางสูงขึ้น แสดงว่าภายหลังการฝึกเขียนกลอนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้แบบฝึกแล้ว นักศึกษามีความสามารถในการเขียนกลอนเชิงสร้างสรรค์สูงขึ้นมาก

อำไพพรรณ พิพัฒนาวัฒนามรย์ (2530) ได้ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์งานเขียนร้อยกรองภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เขตการศึกษา 1” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์งานเขียนร้อยกรองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เขตการศึกษา 1 ในด้านฉันทลักษณ์ เนื้อหาสาระ การใช้ถ้อยคำ กวีโวหาร และความคิดสร้างสรรค์ ผู้วิจัยได้นำแบบทดสอบไปให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในเขตการศึกษา 1 จำนวน 353 คน ทำ แล้วนำมาวิเคราะห์โดยใช้เกณฑ์การวิเคราะห์งานเขียนร้อยกรองที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และได้ผ่านการตรวจแก้ไขจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในเขตการศึกษา 1 เขียนกาพย์ยานี 11 ด้านฉันทลักษณ์อยู่ในเกณฑ์ดี และเขียนกลอนสุภาพอยู่ในเกณฑ์เกือบดีในทุกด้าน

จุไรรัตน์ วรรณยิ่ง (2532) ได้ศึกษาเรื่อง “การเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนกลอนสุภาพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนรัฐบาลและเอกชน” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสามารถในการเขียนกลอนสุภาพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนรัฐบาลและเอกชน และเพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนกลอนสุภาพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนเอกชน กรุงเทพมหานคร จำนวน 340 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบทดสอบความสามารถในการเขียนกลอนสุภาพ ผลการวิจัยพบว่าความสามารถในการเขียนกลอนสุภาพของนักเรียนโรงเรียนรัฐบาลส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ดีมาก ส่วนนักเรียนในโรงเรียนเอกชนส่วนใหญ่มีความสามารถอยู่ในเกณฑ์ดี และความสามารถในการเขียนกลอนสุภาพของนักเรียนในโรงเรียนรัฐบาลสูงกว่านักเรียนในโรงเรียนเอกชนทั้งในด้านรูปแบบและเนื้อหา และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

เพลินใจ พฤกษชาติรัตน์ (2535) ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาความสามารถในการเขียนร้อยกรองเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความสามารถในการเขียนร้อยกรองระหว่างกลุ่มที่เรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะ (กลุ่มทดลอง) กับกลุ่มที่เรียนโดยไม่ใช้แบบฝึกทักษะ (กลุ่มควบคุม) ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะประกอบการเรียนมีความสามารถในการเขียนร้อยกรองเชิงสร้างสรรค์สูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยไม่ใช้แบบฝึกประกอบการเรียน และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 โดยมีค่ามัชฌิมเลขคณิตของกลุ่มทดลองเท่ากับ 45.27 และกลุ่มควบคุมเท่ากับ 40.6 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ปพิชญา พรหมกันธา (2541) ได้ศึกษาเรื่อง “การสอนเขียนร้อยกรองโดยใช้รูปแบบเน้นกระบวนการสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการเขียนร้อยกรอง และเพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเขียนร้อยกรองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเซตุนศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า พัฒนาการการเขียนบทร้อยกรองของนักเรียนหลังได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบเน้นกระบวนการสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลสัมฤทธิ์ทางการเขียนร้อยกรองของนักเรียนหลังได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบเน้นกระบวนการสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

จากการวิจัยดังกล่าวจะเห็นได้ว่าทั้งการสร้างแบบฝึกทักษะ และวิธีสอนเขียนร้อยกรองต่างส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์และมีความรู้ความสามารถทางการเขียนร้อยกรองสูงขึ้น อาจกล่าวได้ว่าทั้งการใช้แบบฝึกทักษะและวิธีสอนต่างก็เป็นวิธีการที่ดีทั้ง 2 อย่าง และจากงานวิจัยที่เป็นการวิเคราะห์หรือการเปรียบเทียบความสามารถทางการเขียนร้อยกรองนั้นแสดงถึงความสำคัญของการเขียนร้อยกรองที่เป็นการแสดงความรู้ เป็นการแสดงความคิดและเป็นการพัฒนาทักษะทางภาษาที่สำคัญยิ่ง ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะเลือกใช้วิธีสอนที่ดีมีคุณภาพ โดยนำแบบฝึกมาฝึกปฏิบัติ ซึ่งอาจจะสามารถเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจและพัฒนาความสามารถทางการเขียนร้อยกรองได้อีกแนวทางหนึ่ง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการสอนโดยใช้วิธีเลือกสรร

การสอนโดยใช้วิธีเลือกสรร (Eclectic Technique) นั้น นักการศึกษาบางท่านเรียกว่า การสอนแบบผสมผสาน สำหรับการวิจัยครั้งนี้จะเรียกว่า “การสอนโดยใช้วิธีเลือกสรร”

ความหมายและแนวคิดของการสอนโดยใช้วิธีเลือกสรร

แฮสเกิล (Haskell, 1978 อ้างใน ศรีวิไล ดอกจันทร์ 2531 : 24) กล่าวว่า วิธีสอนแบบเลือกสรรเป็นการเลือกส่วนใดส่วนหนึ่งหรือวิธีสอนวิธีใดวิธีหนึ่งที่เห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีที่สุด เหมาะสมที่สุด มีประโยชน์ที่สุด และเป็นวิธีสอนที่ใช้กันอยู่ทั่วไปมาใช้

จिरาร์ด (Girard, 1986 : 11) กล่าวว่า วิธีสอนแบบเลือกสรร หมายถึง วิธีสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้สอนได้เลือกแนวคิด วิธีสอน และกลวิธีที่เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนและบริบทในการเรียนการสอนในช่วงเวลานั้น ๆ มาใช้ร่วมกัน และการตัดสินใจเลือกสิ่งที่ต้องการนั้นเป็นผลจากการวิเคราะห์สถานการณ์ กลวิธี และเครื่องมือที่มีอยู่อย่างจริงจัง

ศรีวิไล ดอกจันทร์ (2531 : 4) กล่าวว่า การสอนโดยใช้วิธีเลือกสรร หมายถึง การสอนที่ไม่ยึดวิธีสอนใดวิธีสอนหนึ่งตายตัว แต่เลือกส่วนดีของวิธีสอนแบบต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับผู้เรียน เนื้อหาวิชา จุดประสงค์ และสถานการณ์ทางการปฏิบัติ

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540 : 134) กล่าวว่า การสอนแบบเลือกสรร หมายถึง การสอนที่นำเอาหลาย ๆ วิธีมาผสมผสานกัน เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุด ซึ่งวิธีสอนที่เลือกสรรมาใช้จะต้องสนองจุดประสงค์การสอนทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านเจตคติ และด้านทักษะ อีกทั้งเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความสามารถ ความสนใจ ความถนัดเฉพาะงาน และสามารถกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนได้ดีด้วย

นอกจากนี้ แมคคีย์ (Mackey, 1976 อ้างใน อิศรา สารงาม, 2529 : 59) ได้กล่าวว่า นักเลือกสรร (Eclecticists) ที่คตินั้น ต้องคิดวิธีสอนขึ้นมาใหม่ โดยสะสมวิธีสอนแบบต่าง ๆ เข้าไว้ เพื่อให้ได้วิธีสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนของตนเองมากที่สุด ครูจัดเป็นนักเลือกสรรที่จะสามารถเลือกและกำหนดวิธีสอนตามแนวนี้ได้โดยครูจะต้องเป็นบุคคลที่ชอบคิด ชอบทำ และเต็มใจที่จะทดลอง ครูจะต้องรู้จักเลือกเอาวิธีสอนต่าง ๆ ที่มีอยู่มากมายตั้งแต่อดีตจนถึงแนวการสอนใหม่ ๆ ในปัจจุบันมาผสมผสานกันเพื่อให้บทเรียนน่าสนใจสำหรับผู้เรียน

จากความหมายและแนวคิดดังกล่าว การสอนโดยใช้วิธีเลือกสรร ก็คือ การจัดการเรียนการสอนที่ผู้สอนพิจารณาเลือกสรรส่วนที่ดีของแนวคิดในการสอน วิธีสอน และกลวิธีการสอนต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ปรับเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปใช้ในการสอนแต่ละครั้ง โดยไม่ยึดติดกับทฤษฎีใด ๆ แต่จะคำนึงถึงความเหมาะสมของผู้เรียนและบริบทของการสอน ได้แก่ เนื้อหา จุดประสงค์ของการสอน และสถานการณ์ในการเรียนการสอนเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุด

หลักการเลือกสรรวิธีสอน

ทฤษฎีการเรียนรู้ภาษาของมนุษย์มี 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีทางภาษาและทฤษฎีในการเรียนรู้ภาษา ทั้งสองทฤษฎีดังกล่าว เป็นที่มาของแนวคิดในการสอนภาษาซึ่งเป็นหลักสำหรับพัฒนาไปเป็นวิธีสอนแบบต่าง ๆ ที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน ทั้งนี้โปรเตอร์ (Proter, 1980 : 35) กล่าวว่า ในการพัฒนาวิธีสอนแบบต่าง ๆ นั้น ในสถานการณ์ของความเป็นจริงแล้ว ครูผู้สอนควรยึดถือทฤษฎีให้น้อยลง แต่ควรจะต้องเลือกใช้วิธีการใดหรือกลวิธีใดให้นักเรียนประสบผลสำเร็จให้มากที่สุด แทนการรับเอาหลักการหรือวิธีสอนใดวิธีหนึ่งไปใช้ และถ้าจะนำทฤษฎีไปใช้ก็ควรจะต้องประยุกต์ใช้ให้เกิดผลดีแก่นักเรียน โดยเน้นที่การปฏิบัติได้จริงและการเลือกสรร

ฟินอคเชียโร (Finochiaro, 1982 : 2) กล่าวถึง หลักการเลือกสรรวิธีสอน ไว้ดังนี้

1. ในแต่ละทฤษฎีหรือวิธีสอนแต่ละวิธี ต่างก็มีลักษณะและกลวิธีที่สามารถนำมาใช้ได้ผลให้เหมาะกับบุคลิกและวิธีเรียนของผู้เรียน
2. ผู้สอนไม่ควรยึดติดกับแนวคิดและวิธีสอนเพียงแบบใดแบบหนึ่ง หรือลัทธิที่จะรับเอาสิ่งที่ดีของแต่ละแนวคิด แต่ละวิธีสอน ซึ่งอาจมองดูเหมือนเป็นการขัดแย้งกัน เช่น ระหว่างทฤษฎีความรู้ความเข้าใจกับพฤติกรรมการสร้างสมลักษณะนิสัย ความถูกต้องกับความคล่องแคล่ว หรือการวิเคราะห์ข้อผิดพลาดกับการวิเคราะห์การเปรียบเทียบ เป็นต้น
3. ผู้สอนไม่ควรมองข้ามความสำเร็จของวิธีสอนในอดีต เพราะจะเป็นการจำกัดความรู้เกี่ยวกับแนวทางวิธีสอนในอนาคต

โปรเตอร์ (Proter, 1980 : 36 – 38) ได้เสนอหลักการเลือกสรรวิธีสอน ไว้ดังนี้

1. ไม่ยึดว่าวิธีการสอนใดวิธีการสอนหนึ่งดีที่สุด แต่ควรพิจารณาปัจจัยอื่น ๆ ประกอบด้วย
2. มุ่งเน้นการปฏิบัติได้จริงมากกว่าทฤษฎี
3. ยึดจุดประสงค์ของการเรียนรู้เป็นหลักในการพิจารณาวิธีสอน
4. เลือกวิธีสอนที่มีการทดสอบมาแล้วว่ามีประสิทธิภาพ
5. ควรให้ความสำคัญแก่ความคิดเห็นและการแสดงทัศนะของนักเรียน
6. เอาใจใส่ต่อความต้องการและแรงงูใจของผู้เรียนเป็นพิเศษ

7. แสวงหาหรือสนใจออกไปกว้างถึงแขนงวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งกว้างขวาง ไม่ใช่รู้เพียงด้านการศึกษา และวิชาที่จะสอนเท่านั้น

8. ควรระลึกเสมอว่า ของใหม่หรือวิธีการใหม่ ไม่จำเป็นจะต้องดีกว่าของเก่าหรือวิธีการเก่าเสมอไป

สรุปหลักการเลือกสรรวิธีสอน มีดังนี้

1. ในการเลือกสรรวิธีสอนนั้น ผู้สอนควรเลือกสรรส่วนที่ดีที่สุดของแนวคิดในการสอนวิธีสอน และกลวิธีการสอนแบบต่าง ๆ มากกว่าหนึ่งวิธีมาประยุกต์ใช้ร่วมกันให้สามารถที่จะนำไปสอนได้กับเนื้อหาวิชาที่ต้องการหรือวิชาอื่น ๆ ที่เหมาะสมได้

2. ไม่ยึดว่าวิธีสอนใดดีที่สุด การสอนบางวิธีอาจเหมาะสมและมีประสิทธิภาพดีกับเนื้อหาบางเนื้อหา

3. ควรยึดจุดประสงค์การเรียนการสอน ผู้เรียน และบริบทในการเรียนการสอน เป็นหลักสำคัญในการพิจารณา

4. นำทฤษฎีการเรียนรู้มาประยุกต์ใช้ให้เกิดผลดีต่อการเรียนการสอน โดยเน้นการปฏิบัติได้จริง

5. เลือกสรรวิธีสอนที่มีการทดสอบมาแล้วว่ามีประสิทธิภาพ

6. ควรให้นักเรียนได้แสดงความคิดของตนเองบ้าง

7. ให้ความสำคัญกับความสนใจและแรงจูงใจของนักเรียนให้มากที่สุด

8. ควรคำนึงว่าวิธีสอนแบบเดิม ๆ อาจใช้ได้ดีกว่าวิธีสอนแบบใหม่ก็ได้

วิธีสอนที่เลือกสรรมาใช้ในการสอนเขียนร้อยกรอง

แนวความคิด วิธีสอน และกลวิธีที่ครูผู้สอนใช้ในการเรียนการสอนทั้งในอดีตและปัจจุบันมีหลายวิธีการ แต่ไม่มีวิธีการใดที่ดีที่สุด สอดคล้องกับความเห็นของ สุพิน บุญชูวงศ์ (2538 : 29) ที่ว่า ครูจะต้องหาวิธีสอนที่สามารถทำให้นักเรียนบรรลุตามจุดประสงค์ได้ บางครั้งจุดประสงค์อย่างหนึ่งอาจจะบรรลุด้วยวิธีสอนอย่างหนึ่งหรือต้องอาศัยวิธีการสอนหลาย ๆ วิธีก็ได้ ข้อที่ครูควรคำนึงอยู่เสมอก็คือ

ไม่มีวิธีสอนวิธีใดดีที่สุด ดังนั้น การสอนเขียนร้อยกรองในงานวิจัยครั้งนี้จึงได้เลือกสรรแนวคิดเกี่ยวกับการสอน วิธีสอน และกลวิธีการสอน ตามหลักการเลือกสรรวิธีสอนและจากประสบการณ์การเป็นครูผู้สอนภาษาไทยที่ผู้วิจัยคิดว่าเคยสอนได้ผลดีมาแล้ว วิธีสอนที่เลือกสรรมาใช้ ได้แก่ วิธีสอนแบบบรรยาย วิธีสอนแบบอภิปราย วิธีสอนแบบอุปนัย วิธีสอนโดยใช้รูปแบบชินเนคติกส์ วิธีสอนโดยใช้รูปแบบเน้นกระบวนการ วิธีสอนโดยใช้เกม และวิธีเรียนแบบรอบรู้ รายละเอียดมีดังนี้

วิธีสอนแบบบรรยาย (Lecture Method)

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540 : 97 – 98) กล่าวว่า วิธีสอนแบบบรรยายเป็นวิธีสอนที่ครูพูด บอก เล่า หรืออธิบายเนื้อหา เรื่องราวต่าง ๆ ให้นักเรียนฟัง ไม่ว่าจะเป็นเวลาสั้นยาวเพียงใด โดยที่ครูเป็นฝ่ายเตรียมการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวต่าง ๆ มาแล้ว นักเรียนเป็นฝ่ายมารับผลการศึกษาค้นคว้านั้น โดยทั่วไปมักจะเป็นการสื่อความหมายทางเดียว คือ จากครูไปสู่นักเรียน โดยนักเรียนจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนน้อย วิธีสอนแบบบรรยายแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการสอน ประกอบด้วยวินิจฉัยผู้เรียน เตรียมเนื้อหา เตรียมคำถาม เตรียมสื่อการเรียนการสอน และเตรียมการวัดผลประเมินผล

2. ขั้นสอน ประกอบด้วย

2.1 ขั้นนำ ผู้สอนซักถามพูดคุยกับผู้เรียนเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเรียนหรือทบทวนการบรรยายในครั้งก่อนเพื่อโยงกับเรื่องใหม่

2.2 ขั้นอธิบาย ผู้สอนควรดำเนินการดังนี้

2.2.1 บอกเรื่อง ขอบข่ายของเนื้อหา และแจ้งจุดประสงค์ของบทเรียน

2.2.2 อธิบายให้ชัดเจนตามลำดับเนื้อหาอย่างต่อเนื่องกัน

2.2.3 สังเกตปฏิกิริยาของผู้เรียนเพื่ออย่าซ้ำหรือหยุดทบทวน

2.2.4 ถามคำถามในบางตอนเพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนและทดสอบความ

เข้าใจ

2.2.5 ยกตัวอย่างประกอบ เพื่อความแจ่มแจ้งในบทเรียน

2.2.6 ใช้น้ำเสียง บุคลิกภาพท่าทาง ท่าทีการอธิบาย การใช้ภาษา และอารมณ์ขันที่เหมาะสม

2.3 ชั้นสรุป อาจใช้วิธีสรุปเนื้อหา ตั้งปัญหาให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์วิจารณ์ ผ่าปัญหาให้ไปติดต่อ เปิดโอกาสให้ซักถาม มอบหมายงานให้ไปค้นคว้า และควรบอกเนื้อหาที่จะเรียนในครั้งต่อไป

3. ชั้นคิดตามผล ประกอบด้วย

3.1 วัดผลประเมินผลผู้เรียน เช่น ตรวจสอบงาน ถามคำถาม และให้ทำข้อสอบหรือแบบฝึกหัด

3.2 วัดผลประเมินผลผู้สอน เช่น ทำแบบสอบถามให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีสอน การอธิบาย การใช้น้ำเสียง บุคลิกท่าทาง เป็นต้น ให้เพื่อนหรือครูสังเกตการสอนแล้วให้ข้อเสนอแนะ หรือใช้เทปบันทึกเสียงประกอบการบรรยายของตนเพื่อพิจารณาประเมินผลตนเอง

ข้อดีของวิธีสอนแบบบรรยาย

สุวัฒน์ มุทระ (2523 : 168) ได้กล่าวถึงข้อดีของวิธีสอนแบบบรรยาย สรุปได้ว่า เป็นวิธีสอนที่สอนได้รวดเร็ว ให้ข้อมูลมาก สอนได้ไม่จำกัดจำนวนนักเรียน สอนได้อย่างสะดวก ไม่ต้องใช้อุปกรณ์มากนัก และผู้สอนมีความมั่นใจในการสอน ส่วน ประภาศรี สีหอำไพ (2524 : 299) ได้กล่าวว่า ถึงแม้การสอนแบบบรรยายจะเป็นการสอนที่ยึดครูเป็นศูนย์กลาง แต่บางทีก็จำเป็นต้องใช้ถ้าข้อมูลนั้นเป็นคำจำกัดความซึ่งเป็นเนื้อหาสำคัญของเรื่องก็จะใช้การบรรยาย หรือถ้าเวลาน้อยก็จะใช้การบรรยายสรุป

วิธีสอนแบบอภิปราย (Discussion Method)

พวงเล็ก อุดระ (2539 : 75) กล่าวว่า การอภิปรายเป็นการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น ได้แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน หรือระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน เป็นวิธีการสอนที่ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะเพื่อการสื่อสารเป็นอย่างมาก การอภิปรายจะช่วยเปลี่ยนพฤติกรรมที่เฉื่อยชาของผู้เรียนให้กระตือรือร้นที่จะคิดจะพูด ประเภทของการอภิปรายที่นำมาใช้สอนวิชาภาษาไทย

ได้ดี คือ การอภิปรายกลุ่มใหญ่ การอภิปรายกลุ่มย่อย และการอภิปรายหน้าชั้นเรียน ในการวิจัยครั้งนี้ได้เลือกสรรการอภิปรายกลุ่มย่อยมาประยุกต์ใช้สอนเขียนร้อยกรอง

การอภิปรายกลุ่มย่อย เป็นการอภิปรายที่แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ หนึ่งชั้นเรียนอาจแบ่งออกเป็น 4 – 5 กลุ่ม จำนวนสมาชิกในกลุ่มไม่ควรมากเกินไป เพราะมุ่งให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นกันอย่างทั่วถึง การอภิปรายกลุ่มย่อยมีหลายรูปแบบ แต่ที่นิยมใช้กัน คือ แบบระดมพลังสมอง หรือ ระดมความคิด (Brain Storming) ซึ่งการอภิปรายแบบนี้ครูจะตั้งปัญหาให้นักเรียน สมาชิกแต่ละกลุ่มจะร่วมกันเสนอความคิดเห็น ข้อเสนอยิ่งมากข้อยิ่งเป็นประโยชน์ต่อการแก้ปัญหา จะไม่มีการวิจารณ์หรือโต้แย้งข้อเสนอของเพื่อนจนกว่าทุกคนจะได้เสนอวิธีแก้ปัญหาจนครบ จึงนำข้อเสนอเหล่านั้นมาพิจารณาอีกครั้งว่าซ้ำซ้อนกันหรือไม่ การระดมพลังสมองจะใช้เวลาประมาณ 10 – 15 นาที หลังจากนั้นนำเสนอวิธีการหน้าชั้นเรียน นับว่าการระดมพลังสมองช่วยฝึกความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ได้ดี เพราะนักเรียนสามารถเสนอวิธีการแก้ปัญหาได้หลายทาง เป็นการคิดที่หลากหลายอันเป็นพื้นฐานของการคิดแบบสร้างสรรค์ นักเรียนจะได้เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหของเพื่อน คู่แข่งกับวิธีการแก้ปัญหา

ข้อดีของวิธีสอนแบบอภิปราย

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540 : 107) ได้กล่าวถึงข้อดีของวิธีสอนแบบอภิปรายว่า เป็นวิธีสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักวิเคราะห์ห้วิจารณ์ เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ฝึกการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ได้รับประสบการณ์ตรงจากเพื่อน ฝึกนิสัยความรับผิดชอบ ให้รู้จักค้นคว้าข้อมูล ส่งเสริมให้กล้าคิด กล้าพูด กล้าตัดสินใจ กล้าแสดงออก ฝึกให้เคารพสิทธิและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น นักเรียนไม่เบื่อเพราะได้ปฏิบัติกิจกรรมตลอดเวลา ช่วยให้ครูรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลจากการสังเกตว่าใครกล้าพูด ใครสนใจ ใครมีความรู้ความคิดอย่างไร

วิธีการสอนแบบอุปนัย (Inductive Method)

สุพิน บุญชูวงศ์ (2538 : 67) ได้กล่าวถึงวิธีสอนแบบอุปนัยว่า เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้นักเรียนได้ค้นพบกฎเกณฑ์หรือความจริงที่สำคัญ ๆ ด้วยตนเอง รวมทั้งช่วยให้เข้าใจความหมายและความสัมพันธ์ของความคิดต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล ตลอดจนกระตุ้นให้นักเรียนรู้จักทำการสอบสวน ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งในการจัดการเรียนการสอน แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. **ขั้นเตรียม** คือ การเตรียมตัวนักเรียน เป็นการทดลองความรู้เดิม กำหนดจุดมุ่งหมาย และอธิบายความมุ่งหมายให้นักเรียนได้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง
2. **ขั้นสอนหรือขั้นแสดง** คือ การเสนอตัวอย่างหรือกรณีต่าง ๆ ให้นักเรียนได้พิจารณา เพื่อให้นักเรียนสามารถเปรียบเทียบ สรุปกฎเกณฑ์ได้ การเสนอตัวอย่างควรเสนอตัวอย่างหลาย ๆ ตัวอย่างให้มากพอที่จะสรุปกฎเกณฑ์ได้ ไม่ควรเสนอเพียงตัวอย่างเดียว
3. **ขั้นเปรียบเทียบและรวบรวม** เป็นขั้นหาองค์ประกอบรวม คือ การที่นักเรียนได้มีโอกาสพิจารณาความคล้ายคลึงกันขององค์ประกอบในตัวอย่าง เพื่อเตรียมสรุป กฎเกณฑ์ ไม่ควรรีบร้อนหรือเร่งเร้าเด็กเกินไป
4. **ขั้นสรุป** คือ การนำข้อสังเกตต่าง ๆ จากตัวอย่างมาสรุปเป็นกฎเกณฑ์ นิยาม หลักการ หรือสูตร ด้วยตัวนักเรียนเอง
5. **ขั้นนำไปใช้** คือ ขั้นทดลองความเข้าใจของนักเรียนเกี่ยวกับกฎเกณฑ์หรือข้อสรุปที่ได้ทำมาแล้วว่าสามารถที่จะนำไปใช้ในปัญหาหรือแบบฝึกหัดอื่น ๆ ได้หรือไม่

ข้อดีของวิธีสอนแบบอุปนัย

สุจริต เพียรชอบ (อ้างใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2527 : 819) ได้กล่าวถึงข้อดีของการสอนแบบอุปนัยว่า เป็นการสอนที่ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ครูเป็นผู้ชี้แนะ นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เกิดการเรียนรู้อย่างพินิจพิจารณาทำให้ไม่ลืม

วิธีสอนโดยใช้รูปแบบซินเนคติกส์ (Sinectics Model)

จันทน์ อินทรสุด (2537 อ้างใน วิไล ปฐมปีทมะ 2539 : 34) กล่าวว่า รูปแบบซินเนคติกส์เป็นรูปแบบการสอนที่มุ่งพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ โดยใช้วิธีการเปรียบเทียบสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่น่าจะนำมาเปรียบเทียบ มาเปรียบเทียบกัน เพราะตามธรรมชาติสิ่งเหล่านั้นไม่จัดอยู่ในประเภทเดียวกัน เพื่อให้ผู้คิดเป็นอิสระจากกฎเกณฑ์ในสังคมและสามารถคิดได้อย่างสร้างสรรค์การสอนโดยใช้รูปแบบซินเนคติกส์นี้ใช้หลักการเปรียบเทียบ 3 แบบ ดังที่ จอยซ์ (Joyce, 1992 อ้างใน วิไล ปฐมปีทมะ 2539 : 35 – 36) กล่าวไว้ดังนี้

1. การเปรียบเทียบแบบบุคคลหรืออุปมาแบบบุคคล (Personal Analogy) เป็นการเอาตัวเองไปเปรียบเทียบกับสิ่งอื่น แล้วบรรยายความรู้สึกที่เกิดขึ้นเมื่อตนเป็นสิ่งนั้น เช่น ครูให้นักเรียนสมมติตัวเองเป็นรถยนต์ หนอน เมฆ เป็นต้น แล้วนักเรียนบอกความรู้สึกนั้น การบรรยายความรู้สึกมี 4 ลักษณะด้วยกัน ได้แก่

1.1 บรรยายออกมาในรูปของข้อเท็จจริง บุคคลจะบรรยายเปรียบเทียบความเป็นจริงโดยไม่ได้แสดงความคิดเห็นแปลกใหม่หรือแสดงความรู้สึกมีส่วนร่วม ซึ่งอาจบรรยายความรู้สึกว่า “ฉันรู้สึกร้อน” (เมื่อสมมติตัวเองเป็นรถยนต์)

1.2 บรรยายถึงความรู้สึกร่วม บุคคลอาจบรรยายความรู้สึกธรรมดาทั่วไป ไม่มีอะไรแปลกใหม่ว่า “ฉันรู้สึกมีพลัง” (เมื่อสมมติตัวเองเป็นรถยนต์)

1.3 บรรยายเน้นความรู้สึกร่วมกับสิ่งมีชีวิต เช่น สมมติให้เป็นหนอน นักเรียนอาจตอบว่ารู้สึกอึดอัด เคลื่อนตัวช้า ต้องกินอาหารเน่าเสีย เป็นต้น

1.4 บรรยายเน้นความรู้สึกร่วมกับสิ่งไม่มีชีวิต ในขั้นนี้บุคคลต้องแสดงความรู้สึกเป็นสิ่งที่แน่นอนจริงจัง เช่น “ฉันรู้สึกว่าถูกใจอย่างไม่เป็นธรรม และไม่สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเองว่าเมื่อไรฉันควรจะติดเครื่องยนต์หรือดับเครื่องยนต์ บางคนทำกับฉันเหมือนกับว่าฉันไม่มีชีวิตจิตใจ” (เมื่อสมมติตัวเองเป็นรถยนต์)

2. การเปรียบเทียบแบบตรงหรืออุปมาแบบตรง (Direct Analogy) เป็นการเปรียบเทียบแบบง่าย ๆ ระหว่างสิ่งสองสิ่ง ความคิดสองความคิด โดยสิ่งที้นำมาเปรียบเทียบไม่น่าที่จะเปรียบเทียบกันได้ เช่น เปรียบเทียบการเขียนจดหมายกับรถไฟ เปรียบเทียบ วรรณคดีกับรถยนต์ เป็นต้น การเปรียบเทียบแบบนี้ช่วยให้นักเรียนมองเห็นความคิดใหม่ แนวทางใหม่

3. การเปรียบเทียบแบบคู่คำขัดแย้งหรืออุปมาแบบคู่คำขัดแย้ง (Compressed Conflict) เป็นการเปรียบเทียบคำที่มีความหมายขัดแย้งสองคำ แล้วนำมาสร้างเป็นคำใหม่ เช่น ความก้าวร้าวอย่างน่าเห็นใจน้อย ศัตรูที่เป็นมิตร ผู้ทำลายที่ช่วยชีวิต และบาปที่บริสุทธิ์

กอร์ดอน (Gordon, 1972 อ้างใน ขจิตพรธม ประดิษฐ์พงศ์ 2535 : 31 – 32) ได้กำหนดขั้นตอนการสอนโดยใช้รูปแบบซินเนคติกส์ไว้ 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นการบรรยายปัญหา เหตุการณ์ หรือบทเรียน ครูให้ผู้เรียนบรรยาย เขียน เล่า ทำกิจกรรม หรืออื่น ๆ ตามบทเรียน
2. ขั้นการสร้างอุปมาแบบตรง นักเรียนเสนออุปมาแบบตรงโดยนำบทเรียนไปเปรียบเทียบกับสิ่งอื่น ๆ ประมาณ 4 – 6 อย่าง แล้วเลือกเพียง 1 อย่าง พิจารณาอุปมาที่เลือกอย่างละเอียดในแง่มุมต่าง ๆ
3. ขั้นการสร้างอุปมาแบบบุคคล นักเรียนสมมติตัวเองเป็นอุปมาที่เลือกในขั้นที่สอง บรรยายความรู้สึกของตัวเองที่เป็นสิ่งนั้นในมิติหรือแง่มุมต่าง ๆ
4. ขั้นการสร้างอุปมาแบบคู่คำขัดแย้ง นักเรียนสร้างคู่คำขัดแย้ง โดยนำคำต่าง ๆ ที่บันทึกไว้ในขั้นตอนที่สอง ประมาณ 5 – 10 คู่คำ แล้วเลือกให้เหลือเพียง 1 คู่คำ
5. ขั้นการสร้างอุปมาแบบตรงครั้งที่สอง นักเรียนเสนออุปมาแบบตรง โดยนำเอาคู่คำขัดแย้งในขั้นตอนที่สี่ ไปเปรียบเทียบกับสิ่งอื่น ราว 3 – 5 อย่าง แล้วเลือกให้เหลือเพียง 1 อย่าง พิจารณาอุปมานี้ให้ละเอียด
6. ขั้นการทบทวนงาน นักเรียนบรรยาย เขียน เล่า ทำกิจกรรม หรืออื่น ๆ ของขั้นตอนที่หนึ่งอีกครั้ง โดยนำคำอุปมาตัวสุดท้ายที่เลือกจากขั้นตอนที่ห้าไปเป็นแนวคิดหรือข้อมูลในการทำงานครั้งที่สอง

ข้อดีของวิธีสอนโดยใช้รูปแบบจินเนคติกส์

สมพงษ์ สิงหะพล (2536 : 324) ได้กล่าวถึงข้อดีของวิธีสอนโดยใช้รูปแบบจินเนคติกส์ว่า มีผลดีต่อนักเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนี้

1. ผลทางตรง คือ ทำให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ในการเรียนวิชาต่าง ๆ และทำให้นักเรียนมีความสามารถในการเรียนวิชาที่เกี่ยวกับการสร้างสรรค์ดีขึ้น
2. ผลทางอ้อม คือ ทำให้นักเรียนมีความสนุกสนาน พอใจ และสนใจเรียนมากขึ้น เมื่อทำงานเป็นกลุ่มจะทำให้มีความสัมพันธ์ในกลุ่มดีขึ้น

วิธีสอนโดยใช้รูปแบบเน้นกระบวนการ (Process – Oriented Approach)

พิมพันธ์ เวสสะโกศล (2533 : 11) กล่าวว่า วิธีสอน โดยใช้รูปแบบเน้นกระบวนการ เป็นการสอนที่ให้ความสำคัญกับกลวิธีคิดค้นข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในการเขียน จุดมุ่งหมายของการเขียน ตลอดจนผู้อ่านงานเขียน และยังเชื่อว่ากระบวนการเขียนมีลักษณะย้อนไปมา โดยที่การเขียนนั้นสามารถย้อนกลับไปซ้ำขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งที่ผ่านมาแล้วได้ (Recursive) ขั้นตอนต่าง ๆ ที่ประกอบกันในรูปกระบวนการเกิดขึ้นอย่างคาบเกี่ยวกัน และมีได้แยกจากกันโดยเด็ดขาด ซึ่ง เคลลีย์ (Kelly, 1984 : 90) และ โปรเอทท์และกิลล์ (Proett & Gill, 1986 : 2-4) มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ขั้นตอนในการสอนโดยใช้รูปแบบเน้นกระบวนการควรแบ่งเป็นสามขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นเตรียมหรือขั้นก่อนการเขียน เป็นขั้นที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิด รวบรวมและเรียบเรียงความคิดดังกล่าวไว้ใช้ในขั้นการเขียน โดยใช้กิจกรรมที่กระตุ้นให้เกิดความคิด ได้แก่ การอ่าน การอภิปราย การระดมสมอง การสังเกต การร่างรายการ การทำผังความสัมพันธ์ และการทำโครงร่างงานเขียน เป็นต้น
2. ขั้นเขียน เป็นขั้นที่รวบรวม เรียบเรียงความคิดออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งเป็นการเขียนร่างนั่นเอง
3. ขั้นหลังการเขียน ผู้เขียนจะนำเอางานเขียนร่างมาแก้ไข ทบทวน ปรับปรุงหลังจากเพื่อนหรือผู้อ่านได้วิจารณ์หรือให้ข้อคิดเห็น และเสนอแนะแล้ว

ข้อดีของวิธีสอนโดยใช้รูปแบบเน้นกระบวนการ

สาธิต ดนุวงศ์วิวัฒน์ (2538 : 87) ได้กล่าวถึงข้อดีของสอนวิธีนี้ว่า เป็นวิธีสอนที่มุ่งเปิดโอกาสให้ผู้เขียนค้นหาข้อมูลต่าง ๆ เพื่อนำมาสร้างงานเขียน มุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และสร้างปฏิสัมพันธ์ ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำให้ผู้เรียนได้เพิ่มความรู้และประสบการณ์ อีกทั้งมุ่งให้นักเรียนให้ได้แก้ไขขัดกลางงานเขียนด้วยการตรวจทานผลงานให้ดียิ่งขึ้น

วิธีสอนโดยใช้เกม (Game Technique)

รีส (Reese, 1977 : 19) ให้ความหมายของวิธีสอนโดยใช้เกมว่า เกมเป็นโครงสร้างของกิจกรรม กำหนดกฎเกณฑ์ในการเล่น ซึ่งอาจมีผู้เล่นสองคนหรือมากกว่าสองคน เล่นกันเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายของการสอน

วิมลศิริ ร่วมสุข (2522 : 68) ได้เสนอขั้นตอนการสอนโดยใช้เกม ไว้ดังนี้

1. ขั้นเลือก ต้องเลือกเกมให้เหมาะสมกับวัย เวลา สถานที่ และความสนใจของผู้เล่น
2. ขั้นกำหนดตัวผู้เล่น ต้องกำหนดให้เหมาะสมกับเหตุการณ์และเปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการเล่น อาจหมุนเวียนกันเล่นก็ได้
3. ขั้นแสดงหรือเล่น ต้องแน่ใจว่าผู้เล่นเข้าใจกติกาอย่างดีแล้วจึงให้ลงมือเล่น
4. ขั้นวิเคราะห์และนำผลจากการเล่นไปใช้ ทั้งผู้เรียนและผู้สอนช่วยกันวิเคราะห์การเล่นเกมที่ผ่านมา
5. ขั้นสรุป ผู้เรียนและผู้สอนช่วยกันสรุปหาข้อยุติที่ถูกต้อง

ข้อดีของวิธีสอนโดยใช้เกม

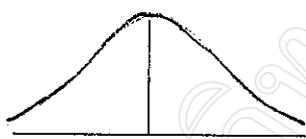
พวงเล็ก อุดระ (2539 : 140) ได้กล่าวถึงข้อดีของวิธีสอนวิธีนี้ว่า เกมเป็นลักษณะของการเล่น เป็นกิจกรรม หรือเป็นการสอนที่ทำให้ผู้เรียนสนุกสนานและฝึกทักษะภาษาไทย หรือทำความเข้าใจไปพร้อม ๆ กัน นอกจากนั้นยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิด ได้ตัดสินใจ และรู้สึกกระฉับกระเฉง ช่วยให้ผู้เรียนการศึกษามีชีวิตชีวา ทั้งนี้ สมถวิล วิเศษสมบัติ (2528 : 301) ได้กล่าวว่า วิธีสอนโดยใช้เกมนี้เหมาะสมกับนักเรียนทุกระดับ เป็นแต่เพียงครูรู้จักดัดแปลงให้เหมาะสมกับระดับชั้น ก็จะทำให้เด็กสนุกสนานในการเรียนการสอนยิ่งขึ้น

วิธีเรียนแบบรอบรู้ (Mastery Learning)

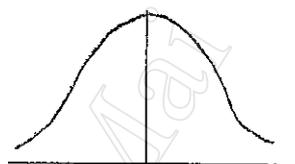
บลูม (Bloom, 1976 : 4) ได้กล่าวถึงวิธีการเรียนแบบรอบรู้ว่าเป็นระบบการเรียนการสอนที่พยายามปรับให้เหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อให้ นักเรียนทุกคนพัฒนาอย่างเต็มที่ตามจุดประสงค์ของการสอนที่กำหนดไว้ มีการแก้ไขข้อบกพร่องในระหว่างที่เรียนหรือข้อติดขัดต่าง ๆ อย่างทันที่

แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการเรียนแบบรอบรู้

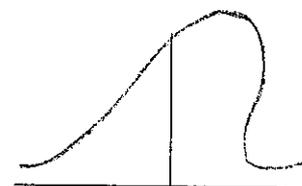
แนวคิดตามแนวการเรียนแบบรอบรู้ของบลูม ได้พัฒนามาจากทฤษฎีของเครร์รอลซึ่งกล่าวว่า ถ้าความสามารถหรือความถนัดของนักเรียนมีการแจกแจงเป็นโค้งปกติ นักเรียนได้รับการสอนอย่างเดียวกัน และให้เวลาในการเรียนเท่ากันทุกคนแล้ว ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจะมีการแจกแจงเป็นโค้งปกติด้วย สหสัมพันธ์ระหว่างความถนัดกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะมีค่าค่อนข้างสูง แต่ถ้าได้จัดคุณภาพของการสอนและเวลาที่ใช้ในการเรียนแตกต่างกันตามความเหมาะสมของบุคคลแล้ว นักเรียนส่วนใหญ่จะเรียนได้ถึงเกณฑ์รอบรู้ที่ตั้งไว้ ซึ่งค่าสหสัมพันธ์ระหว่างความถนัดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะมีค่าใกล้ศูนย์ ดังแสดงในรูปกราฟต่อไปนี้

ความถนัดของนักเรียนที่
จะเรียนวิชาหนึ่ง

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
ที่เกิดจากการสอนที่เหมือน
กันและใช้เวลาเท่ากัน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่
เกิดจากการสอนและให้
เวลาที่ต่างกันตามความ
แตกต่างทางความ
สามารถของแต่ละบุคคล

สรุปแนวคิดเกี่ยวกับวิธีเรียนแบบรอบรู้ของบลูม ก็คือ นักเรียนทุกคนสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ตามที่สอนได้เท่าเทียมกัน ถ้าจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมและให้เวลาในการเรียนรู้แตกต่างกันตามที่นักเรียนต้องการ และจะมีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่ โอกาสการเรียน ความพากเพียร ความถนัด คุณภาพการสอน และความสามารถที่จะเข้าใจการเรียนการสอน

องค์ประกอบของวิธีเรียนแบบรอบรู้

แครร์รอล (Carroll, อ้างใน Block, 1971 : 108 – 109) ได้อธิบายความหมายของแต่ละองค์ประกอบไว้ดังนี้

1. โอกาสทางการเรียน (Opportunity) หมายถึง เวลาที่นักเรียนแต่ละคนใช้ในการเรียนแต่ละหน่วยเพื่อให้รอบรู้ในเรื่องที่กำหนดให้ นักเรียนแต่ละคนมีความต้องการเวลาสำหรับการศึกษามากน้อยต่างกัน นักเรียนที่เรียนอ่อนต้องใช้เวลามาก ส่วนนักเรียนที่เรียนเก่งจะใช้นเวลาน้อยกว่า ถ้าให้เวลาแก่นักเรียนเหมาะสมกับความต้องการแล้ว จะทำให้นักเรียนมีโอกาสศึกษาเล่าเรียนตามความสามารถของตนอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ความพากเพียร (Perseverance) หมายถึง เวลาที่นักเรียนแต่ละคนใช้ไปในการตั้งใจเรียน นักเรียนที่มีความพยายามมากจะใช้เวลาสำหรับการตั้งใจเรียนมาก ตรงกันข้ามนักเรียนที่มีความพยายามน้อย จะใช้เวลาสำหรับการตั้งใจน้อย ด้วยเหตุนี้ นักเรียนที่มีความพยายามมากจึงมีโอกาสเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ได้เร็วกว่านักเรียนที่มีความพยายามน้อย

3. ความถนัด (Aptitude) หมายถึง เวลาที่นักเรียนต้องใช้ในการเรียนเพื่อให้บรรลุเกณฑ์ที่กำหนดไว้ หากนักเรียนคนใดใช้เวลาเรียนเพียงเล็กน้อยในการทำงานชิ้นหนึ่งสำเร็จเรียกว่าเป็นผู้มีความถนัดสูง ส่วนนักเรียนที่ต้องใช้เวลาทำงานชิ้นเดียวกันนั้นมากก็จัดว่ามีความถนัดต่ำ แต่ถ้านักเรียนทุกคนมีเวลาอย่างเพียงพอก็สามารถเรียนรู้ถึงระดับรอบรู้ได้เช่นกัน

4. ความสามารถที่จะเข้าใจการเรียนการสอน (Ability to understand instruction) หมายถึง ความสามารถของนักเรียนที่จะศึกษางานว่าต้องทำอะไร ทำอย่างไร และจะต้องดำเนินการอย่างไรกับบทเรียนเพื่อให้การเรียนบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ความสามารถที่จะเข้าใจบทเรียนจะมีความสัมพันธ์กับระดับสติปัญญาและความสามารถในการเข้าใจภาษา นักเรียนที่มีสติปัญญาและเข้าใจภาษาได้ดี จะทำให้มีความเข้าใจในสิ่งที่เรียนได้เร็วขึ้น คือ ใช้นเวลาในการเรียนน้อย

5. คุณภาพการสอน (Quality of instruction) หมายถึง การจัดบทเรียนให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้รวดเร็วที่สุดเท่าที่สามารถจะเรียนได้ การจัดบทเรียนนั้นต้องกำหนดให้นักเรียนทราบว่านักเรียนจะต้องทำอะไร มีขั้นตอนในการทำงานอย่างไร มีลำดับขั้นตอนจากง่ายไปหายากและต้องคำนึง

ถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วย หากสามารถทำให้บทเรียนมีคุณลักษณะดังกล่าวแล้ว เชื่อว่าจะสามารถลดเวลาที่นักเรียนต้องการใช้ลงได้ และจะทำให้นักเรียนประสบผลสัมฤทธิ์ตามจุดมุ่งหมายที่ทำได้ ซึ่งองค์ประกอบที่สำคัญของการสอนที่ทำให้การเรียนมีคุณภาพมีทั้งหมด 4 ประการ ดังนี้

5.1 การชี้แนะ (Cue) คือ การบอกจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน อธิบายให้นักเรียนเห็นชัดเจนตั้งแต่ต้นว่าเรียนแล้วจะมีความสามารถอะไรบ้าง ต้องทำอะไร บอกงานและวิธีการที่นักเรียนจะต้องทำอย่างเด่นชัด

5.2 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียน (Participation) หมายถึง การที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียน เช่น การโต้ตอบระหว่างครูกับนักเรียน ให้นักเรียนได้ฝึกหัดและตอบสนองในกิจกรรมการเรียน

5.3 การเสริมแรง (Reinforcement) การให้สิ่งเสริมแรงนี้ บลูมเสนอว่า ควรให้ในระหว่างที่นักเรียนกำลังเรียน ส่วนจะให้นี้ในลักษณะไหนและปริมาณเท่าใด ต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เพราะการเสริมแรงให้เด็กบางคนแล้วทำให้เกิดผลดีต่อการเรียน แต่ในสิ่งเสริมแรงเช่นเดียวกัน อาจทำให้ผลการเรียนของเด็กอีกคนหนึ่งด้อยลงไป

5.4 การให้ผลย้อนกลับและการแก้ไขสิ่งบกพร่อง (Feedback and correction) เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้การสอนมีคุณภาพ การให้ข้อมูลย้อนกลับแก่นักเรียน คือ การแจ้งผลการสอบย่อยแต่ละหน่วยการเรียนเพื่อให้ผู้เรียนทราบว่า ตนเองยังบกพร่องในเรื่องใด และครูจะต้องสอนซ่อมเสริมตรงไหน จึงจะบรรลุเกณฑ์ที่ตั้งไว้

จะเห็นได้ว่า บลูมได้เน้นในเรื่องการแก้ไขข้อบกพร่องโดยการสอนซ่อมเสริมเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นหลักสำคัญของวิธีเรียนแบบรอบรู้ และเป็นวิธีปรับปรุงคุณภาพของการสอนให้เหมาะสมกับความต้องการของแต่ละคน ได้ดีที่สุดใน

นอกจากนี้ การที่จะจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและเหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคนนั้นต้องมีกลวิธีการสอนและสื่อการเรียนหลาย ๆ แบบ ซึ่ง บลูม (Bloom, 1976 อ้างใน อาคม จันทนสุนทร, 2521 : 5) กล่าวถึงวิธีสอนที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้แบบรอบรู้ได้ ดังนี้

1. การเรียนเป็นกลุ่ม (Group study) คือ การให้นักเรียนได้เรียนร่วมกัน ช่วยเหลือกัน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้กัน เด็กเก่งได้ช่วยเหลือเด็กอ่อน ซึ่งโดยวิธีนี้ทำให้เด็กที่เรียนเป็นกลุ่มนั้น ได้ความรู้พอ ๆ กัน เพราะเมื่อมีการช่วยเหลือแลกเปลี่ยนความรู้กัน ก็จะเป็นการเฉลี่ยความรู้ไปให้ทุก ๆ คนเท่า ๆ กัน
2. การใช้ระบบช่วยเหลือพิเศษ (Tutorial help) นักเรียนที่เรียนอ่อนครูอาจช่วยเหลือเป็นรายบุคคล สอนแบบตัวต่อตัวเพื่อให้ทันเพื่อน หรืออาจให้นักเรียนเก่งช่วยเหลือนักเรียนอ่อนแบบตัวต่อตัวก็ได้
3. ตำราเรียน (Textbooks) ควรมีตำราเรียนหลาย ๆ แบบให้เหมาะสมกับนักเรียน เพราะเด็กพวกหนึ่งอาจจะอ่านแบบหนึ่งเข้าใจ แต่อาจจะอ่านอีกแบบหนึ่งไม่เข้าใจ ดังนั้น ถ้าเราสามารถจัดแบบเรียนไว้หลายชนิดให้เลือก ก็จะทำให้เด็กเรียนรู้ได้มากขึ้น
4. แบบฝึกหัดเสริมทักษะและแบบเรียนด้วยตนเอง (Workbook and Programmed Instruction Unit) เป็นสิ่งที่ให้นักเรียนทำด้วยตนเอง ซึ่งอาจจะให้เด็กอ่อนไปฝึกให้ทันเพื่อน หรือเสริมทักษะให้เด็กเก่งในขณะที่ครูสอนซ่อมให้เด็กอ่อน
5. เครื่องมือโสตทัศนวัสดุและเกมทางวิชาการ (Audivisual Methods and Academic Games) เป็นเครื่องช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ได้ดีขึ้น และสามารถช่วยให้นักเรียนได้เรียนตามความแตกต่างของแต่ละคน หรือให้เรียนร่วมกันได้ นอกจากนี้ยังเป็นสิ่งที่น่าสนใจ ทำให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนได้อีกด้วย

การสอนซ่อมเสริม

สุดสวาท ปิ่นเจริญ (2539 : 47) ได้ให้ความหมายของการสอนซ่อมเสริมว่า เป็นการสอนเพิ่มเติมให้แก่เด็กที่มีข้อบกพร่องในการเรียน โดยมุ่งทบทวน แก้ไขข้อบกพร่อง ให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ดีขึ้น ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีทักษะมากขึ้น อันจะส่งผลให้ประสิทธิภาพการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้นด้วย

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2526 : 91) กล่าวถึง การสอนซ่อมเสริมว่ามี 2 ลักษณะ คือ

1. การสอนซ่อม คือ การสอนนักเรียนที่เรียนอ่อน เรียนไม่ทันเพื่อนในชั้น เพื่อให้เรียนทันเพื่อนในระดับชั้นเดียวกัน หรือสอนตามโครงการที่กำหนดไว้

2. การสอนเสริม คือ การสอนนักเรียนที่ฉลาดให้ได้ใช้ความสามารถที่มีอยู่ให้เต็มที่ เป็นไปตามแนวทางที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์

สาเหตุที่ต้องมีการสอนซ่อมเสริม

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มุ่งสร้างเสริมให้นักเรียนมีความเจริญอกงามตามความแตกต่างระหว่างบุคคล และได้กำหนดว่านักเรียนที่เรียนไปแล้ว แต่ยังไม่สามารถผ่านจุดประสงค์ที่วางไว้ สถานศึกษาจะต้องจัดสอนซ่อมเสริมจุดประสงค์ที่ไม่ผ่านนั้น ให้แก่นักเรียน แล้วดำเนินการสอบแก้ตัว นอกจากนี้ในคู่มือ การบริหารการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นของกรมวิชาการ (2526 : 92) ได้กำหนดสาเหตุที่ต้องจัดให้มีการสอนซ่อมเสริมไว้ 4 ประการ คือ

1. นักเรียนมีสติปัญญาต่างกัน
2. สภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของนักเรียนแตกต่างกัน
3. แรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนแต่ละคนต่างกัน
4. วิธีการเรียนรู้หรือความสามารถเฉพาะตัวในการที่จะรับรู้เรื่องต่าง ๆ ของนักเรียนแตกต่างกัน

สมศักดิ์ สีนุระเวชย์ (2523, อ้างใน สุดสวาท ปิ่นเจริญ, 2539 : 45) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่ต้องจัดให้มีการซ่อมเสริมว่ามีดังนี้

1. ความต้องการที่จะให้นักเรียนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้
2. นักเรียนมีความสามารถในการเรียนต่ำ
3. การสอนไม่ประสบผลสำเร็จ อาจเนื่องจากครูใช้วิธีสอนที่ไม่เหมาะสม ทำให้นักเรียนไม่เข้าใจบทเรียน
4. ความแตกต่างในด้านต่าง ๆ ของนักเรียนแต่ละคน เช่น ความสนใจ ความถนัด
5. สื่อการเรียนที่ใช้ยังไม่ดีพอ

6. จุดประสงค์บางจุดประสงค์เป็นลำดับขั้นการเรียนรู้ การที่นักเรียนจะบรรลุจุดประสงค์ขั้นสูงได้จำเป็นต้องผ่านจุดประสงค์ขั้นต้นก่อน ถ้านักเรียนยังไม่ผ่านครูต้องจัดสอนซ่อมเสริมให้

7. จุดประสงค์ต่าง ๆ บางจุดประสงค์ตั้งไว้อยู่ในระดับสูง การที่นักเรียนจะบรรลุได้ต้องอาศัยเวลาพอสมควร ดังนั้นจึงต้องมีการสอนซ่อมเสริมบางส่วน

สรุปได้ว่า สาเหตุและความจำเป็นที่ต้องมีการสอนซ่อมเสริม เพราะในการเรียนผู้เรียนไม่สามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่ากันหมดในเวลาเท่ากัน ซึ่งอาจสืบเนื่องมาจากเหตุผลหลายประการเช่น วิธีสอน ลักษณะและระดับของจุดประสงค์การเรียนรู้ พื้นความรู้เดิม ความแตกต่างระหว่างบุคคลหรือระดับสติปัญญา รวมถึงสื่อต่าง ๆ ที่ใช้ในการเรียนการสอนด้วย

เกณฑ์มาตรฐานของการเรียนรู้แบบรอบรู้

ศิริภรณ์ เขตสกุล (2536 : 36) ได้กล่าวถึงเกณฑ์มาตรฐานของการเรียนแบบรอบรู้ไว้สรุปได้ดังนี้

1. การเรียนแบบรอบรู้จะยึดมาตรฐานร้อยละ 80 เป็นเกณฑ์ต่ำสุดของจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้ ผู้เรียนจะเป็นผู้รู้แจ้งในเนื้อหาวิชานั้นก็ต่อเมื่อสามารถเรียนรู้ความคิดรวบยอดของเนื้อหาทั้งหมดประมาณร้อยละ 80 เพื่อเป็นการรักษามาตรฐานทางการศึกษา ผู้เรียนจะต้องเรียนบทเรียนให้ผ่านตามลำดับเนื้อหา ซึ่งได้แบ่งออกเป็นหน่วยย่อย โดยที่หน่วยการเรียนตอนต้นจะเป็นพื้นฐานของหน่วยการเรียนถัดไป นักเรียนจะต้องเรียนให้บรรลุถึงเกณฑ์รอบรู้ในหน่วยการเรียนทุก ๆ หน่วย จึงจะได้รับอนุญาตให้เรียนหน่วยการเรียนถัดไป

2. เกรดของนักเรียนขึ้นอยู่กับมาตรฐานของการปฏิบัติงาน เช่น นักเรียนคนหนึ่งสามารถทำคะแนนจากการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ได้ในระดับร้อยละ 80 ถึง 90 ถือว่าได้เกรด A ซึ่งจะไม่นำคะแนนที่นักเรียนแต่ละคนทำได้ไปเปรียบเทียบกับคะแนนคนอื่น ดังนั้นในกลุ่มที่สอบด้วยข้อสอบชุดเดียวกัน นักเรียนอาจได้เกรด A ทั้งชั้น หรือผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้เป็นส่วนมาก

3. ในการเรียนการสอนเน้นให้นักเรียนร่วมมือทำงานศึกษาค้นคว้าร่วมกัน ดังนั้นบรรยากาศการเรียนจึงอยู่ในลักษณะของความร่วมมือกันระหว่างนักเรียนในชั้น นักเรียนเก่งจะช่วยเหลือนักเรียนอ่อนอย่างเต็มความสามารถ เพราะไม่ต้องกังวลว่าจะมีคู่แข่ง เนื่องจากการกำหนดเกรดขึ้น

อยู่กับความสามารถของนักเรียนเทียบกับเกณฑ์ ดังนั้นนักเรียนในชั้นก็จะมีความสมัครสมานสามัคคีกันมากขึ้น

สรุปได้ว่า เกณฑ์มาตรฐานของการเรียนแบบรอบรู้มีความสำคัญโดยเป็นส่วนชี้ให้เห็นถึงคุณภาพของผู้เรียน ครูจึงมีหน้าที่ที่จะต้องทำให้นักเรียนบรรลุเกณฑ์มาตรฐานด้วยการจัดการเรียนการสอนตามองค์ประกอบของการเรียนแบบรอบรู้ดังที่กล่าวมาแล้ว

ข้อดีของวิธีเรียนแบบรอบรู้

สุคตสวาท ปิ่นเจริญ (2539 : 36) ได้กล่าวว่า วิธีเรียนแบบรอบรู้นี้ บลุ่มเน้นในเรื่องการแก้ไขข้อบกพร่องโดยการซ่อมเสริมเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นข้อดีและเป็นหลักสำคัญของวิธีเรียนแบบรอบรู้ รวมทั้งเป็นการปรับปรุงคุณภาพการสอนให้เหมาะสมกับความต้องการของนักเรียนแต่ละคนได้ดีที่สุด และอาคม จันทรสุนทร (2521 : 56) ได้กล่าวว่าบลุ่ม เน้นการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ และเหมาะสมกับความต้องการของนักเรียนให้มากที่สุดอันจะช่วยให้เด็กเกิดการรอบรู้ ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องสำคัญมาก ดังนั้นจะต้องจัดการเรียนการสอนเป็นกลุ่มใช้ระบบช่วยเหลือพิเศษ ใช้ตำราเรียน ใช้แบบฝึกหัดเสริมทักษะหรือแบบเรียนด้วยตนเอง และใช้เครื่องมือทางโสตทัศนอุปกรณ์ รวมทั้งเกมทางวิชาการในการจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้ ศีราภรณ์ เขตสกุล (2536 : 36) ได้กล่าวถึงข้อดีของมาตรฐานของการเรียนแบบรอบรู้ว่า เกณฑ์มาตรฐานของการเรียนแบบรอบรู้มีความสำคัญมากเพราะเป็นส่วนชี้ให้เห็นคุณภาพของผู้เรียน ครูมีหน้าที่ช่วยให้นักเรียนบรรลุเกณฑ์รอบรู้ที่กำหนดไว้ร้อยละ 80 ด้วยการจัดการเรียนการสอนตามองค์ประกอบของการเรียนแบบรอบรู้

งานวิจัยที่เกี่ยวกับวิธีเรียนแบบรอบรู้

ผลงานวิจัยของบลุ่ม (Bloom, 1968) พบว่า ภายหลังจากสอนเป็นกลุ่มแข่งข้อบกพร่อง และช่วยเหลือให้นักเรียนแก้ไขข้อบกพร่องแล้ว ประมาณร้อยละ 80 ของนักเรียนทั้งชั้นจะเรียนได้ถึงเกณฑ์สัมฤทธิ์ผลที่ตั้งไว้ ตรงกันข้ามกับการสอนเป็นกลุ่มอย่างเดียว นักเรียนจะเรียนรู้ถึงเกณฑ์ที่ต้องการได้เพียงร้อยละ 20 ของทั้งชั้น เมื่อนักเรียนมีความรู้และทักษะขั้นพื้นฐานจากเรื่องเดิมดีแล้ว การเรียนเรื่องใหม่จะมีปัญหาน้อยลง นักเรียนจะเรียนดีขึ้นเรื่อย ๆ ข้อบกพร่องจะลดน้อยลง ความจำเป็นที่จะต้องช่วย

เหลือก็น้อยลงด้วย แต่ผลการเรียนกลับดีขึ้นตามลำดับ นั่นคือผลการสอนของครูมีประสิทธิภาพดีขึ้นนั่นเอง

แอราเซียน (Airasian, 1967 อ้างใน Block, 1971) ได้ทำการวิจัยทดสอบหลักสูตรการเรียนรู้อย่างแท้จริงกับนักศึกษามหาวิทยาลัยซิดนีย์ จำนวน 33 คน เป็นเวลา 10 สัปดาห์ ผลการทดลองปรากฏว่าร้อยละ 80 ของกลุ่มทดลองประสบความสำเร็จทางการเรียนจากเดิมที่เคยประสบความสำเร็จทางการเรียนเพียงแค่อ้อยู่ 30 ของกลุ่มเท่านั้น

คอลลินส์ (Collins, 1970 อ้างใน Block, 1971) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของการสอนที่ใช้หลักการเรียนแบบรอบรู้ของบลูมในวิชาคณิตศาสตร์แผนใหม่ในระดับเกรด 8 ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มทดลองร้อยละ 80 สามารถทำคะแนนได้ถึงเกณฑ์รอบรู้

มัวร์ และคนอื่นๆ (Moore & Others, 1968) ได้ศึกษาเปรียบเทียบวิธีสอนแบบเรียนเพื่อรอบรู้กับวิธีสอนตามปกติ กลุ่มทดลองเรียนโดยวิธีสอนแบบเรียนเพื่อรอบรู้ กลุ่มควบคุมเรียนโดยวิธีสอนตามปกติ ผลปรากฏว่า กลุ่มทดลองสามารถผ่านเกรด A หรือ B มากกว่ากลุ่มควบคุม

คิม และคนอื่นๆ (Kim & Others, 1970) ได้ใช้วิธีสอนของบลูมทดลองสอนกับนักเรียนเกรด 7 ในประเทศเกาหลี โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองที่เรียนโดยวิธีการเรียนเพื่อรอบรู้กับกลุ่มควบคุมที่เรียนตามปกติ โดยตั้งเกณฑ์ไว้ร้อยละ 80 ถือว่าเป็นเกณฑ์รอบรู้ ผลการทดลองปรากฏว่า นักเรียนที่เรียนโดยวิธีการเรียนเพื่อรอบรู้ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ส่วนกลุ่มที่เรียนตามปกติสอบผ่านเพียงร้อยละ 40 เท่านั้น

วิกคอฟ (Wyckoff, 1975) ได้ทำการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สอนโดยใช้หลักการเรียนเพื่อรอบรู้ในเนื้อหาวิชามนุษยวิทยากับนักเรียนเกรด 7 เปรียบเทียบกับวิธีสอนแบบธรรมดา ผลการวิจัยพบว่า ในกลุ่มนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้หลักการเรียนเพื่อรอบรู้ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนโดยวิธีธรรมดา การสอนโดยใช้หลักการเรียนเพื่อรอบรู้ได้ผลดีที่สุดในกลุ่มนักเรียนที่มีความสามารถในการอ่านต่ำและนักเรียนที่มีเขาวนปัญญาต่ำ สำหรับนักเรียนที่มีความสามารถในการอ่านสูงและมีเขาวนปัญญาสูงที่ได้รับการสอนโดยใช้หลักการเรียนเพื่อรอบรู้กับได้รับการสอนโดยวิธีธรรมดา ได้ผลพอ ๆ กัน

มิลเลอร์ (Miller, 1976) ได้ทำการวิจัยเพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพของการสอนวิชาเลขคณิต และวิชาภาษาอังกฤษด้วยวิธีเรียนแบบรอบรู้ โดยกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักเรียนจากวิทยาลัย 5 แห่งในรัฐ แคลิฟอร์เนีย ผลการวิจัยพบว่า ตัวกลางเลขคณิตของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่มีการสอนเป็น ตอน ๆ แล้วทำการซ่อมเสริมดีกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับนักเรียนที่ เรียนภาษาอังกฤษโดยได้รับการแจ้งจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมให้ทราบก่อนเรียนจะมีผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนดีกว่ากลุ่มที่ไม่แจ้งจุดประสงค์ทางการเรียนให้ทราบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ดันแคน (Duncan, 1976) ได้ทำการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบวิธีสอนที่ใช้หลักการเรียนเพื่อรอบรู้ ของบลูมกับการสอนโดยวิธีบรรยายว่า วิธีใดจะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีกว่ากัน ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนในกลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จำนวน นักเรียนในกลุ่มทดลองที่ทำคะแนนได้ถึงเกณฑ์มีร้อยละ 51.8 ส่วนกลุ่มควบคุมที่ทำคะแนนได้ถึงเกณฑ์ เพียงร้อยละ 29.4

สนิท อินทรโกศล (2524 : 49) ได้ศึกษาเพื่อหาประสิทธิภาพของการสอนแบบเรียนเพื่อ รอบรู้ เรื่องการบวกและลบ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านบวกโป่ง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ จำนวน 60 คน แบ่ง ออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มทดลอง 30 คน และกลุ่มควบคุม 30 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนแบบ รอบรู้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนถึงเกณฑ์ร้อยละ 80 ตามที่ตั้งไว้

ศรีวิไล ดอกจันทร์ (2531) ได้ทำการวิจัยทดลองสอนวิชาวรรณคดีมรดก โดยใช้วิธีสอนที่ เลือกสรร เพื่อให้ นักเรียนส่วนใหญ่เกิดการเรียนรู้ถึงเกณฑ์ขั้นสูงที่ผู้วิจัยตั้งขึ้น ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนทุกคนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้น เฉพาะผู้ที่เพิ่มถึงเกณฑ์การรอบรู้มี 24 คน คิดเป็นร้อยละ 85.71
2. นักเรียนมีทัศนคติต่อวรรณคดีไทยโดยเฉลี่ยสูงขึ้น
3. การเปรียบเทียบผลการเรียนและทัศนคติกับเกณฑ์การรอบรู้ มีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ การรอบรู้ 22 คน จาก 28 คน คิดเป็นร้อยละ 78.57

4. การสอนโดยวิธีเลือกสรร ทำให้นักเรียนส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์และทัศนคติสูงขึ้นถึงเกณฑ์การรอบรู้ แต่ไม่สามารถลดความแตกต่างของนักเรียนด้านผลสัมฤทธิ์ลงได้

มัทฑณี อยู่เย็น (2539) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านจับใจความสำคัญและความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยต่ำภายหลังจากการสอนตามกระบวนการเรียนเพื่อรอบรู้ ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยต่ำ ที่ผ่านเกณฑ์การรอบรู้มีจำนวนเท่ากับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ (ร้อยละ 80)

2. นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยต่ำ ที่ได้รับการสอนตามกระบวนการเรียนเพื่อรอบรู้ มีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านจับใจความสำคัญสูงขึ้นกว่าเกณฑ์ การรอบรู้ (ร้อยละ 75) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

3. นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยต่ำ ที่ได้รับการสอนตามกระบวนการเรียนเพื่อรอบรู้ มีความพึงพอใจต่อการเรียนตามกระบวนการเรียนเพื่อรอบรู้ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.49

การจัดการเรียนการสอนเขียนร้อยกรองโดยใช้วิธีเลือกสรร

จากการศึกษาขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำมาใช้สอนเขียนร้อยกรองโดยใช้วิธีเลือกสรร พบว่า ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนที่นิยมใช้กันอยู่ทั่ว ๆ ไป คือ ชี้นำเข้าสู่บทเรียน ชี้นสอน ชี้นสรุป และชี้นวัดผลประเมินผล น่าจะนำมาใช้กับการสอนวิธีนี้ได้ ซึ่ง นราวัลย์ พูลพิพัฒน์ (2526 : 132) มีความเห็นว่า วิธีสอนใด ๆ ก็ตามจะแบ่งลำดับขั้นตอนการสอนออกเป็นขั้นตอนใหญ่ ๆ 4 ขั้นตอน ได้แก่ ชี้นำเข้าสู่บทเรียน ชี้นสอน ชี้นสรุป และชี้นวัดผลประเมินผล ซึ่งในการนี้ อาจมีผู้จำแนกแยกย่อยออกเป็น 8 ถึง 9 ขั้นตอน แต่เมื่อการเรียนการสอนจบลงในคาบหนึ่ง ๆ จะเห็นว่าขั้นตอนต่าง ๆ เหล่านี้ อยู่ใน 4 ขั้นตอนดังกล่าวนั่นเอง ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนเขียนร้อยกรองโดยใช้วิธีเลือกสรรของทุกแผนการสอน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดขั้นตอนให้สอดคล้องกับขั้นตอนทั้ง 4 ขั้นตอนดังกล่าว แต่ได้รวบรวมบางขั้นตอนไว้ด้วยกัน เพื่อความเหมาะสมในเนื้อหาและจุดประสงค์

การเรียนรู้ โดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นดำเนินการเรียนการสอน และ
ขั้นประเมินผลงาน

จากนั้นผู้วิจัยได้พิจารณาเลือกบางส่วนของวิธีสอนแต่ละวิธีดังกล่าวตามหลักการเลือกสรร
วิธีสอนและจากประสบการณ์การเป็นครูผู้สอนภาษาไทยของผู้วิจัย มาประยุกต์ใช้ร่วมกันในการเรียน
การสอนของแต่ละแผนการสอน โดยไม่ยึดติดกับทฤษฎีใด ๆ แต่คำนึงถึงความเหมาะสมกับนักเรียน
จุดประสงค์การสอน เนื้อหา และสถานการณ์ในการเรียนการสอนเป็นสำคัญ เพื่อให้ให้นักเรียนเรียนรู้ได้ดี
ที่สุด โดยเลือกบางส่วนของวิธีสอน 7 วิธี คือ วิธีสอนแบบบรรยาย วิธีสอนอภิปราย วิธีสอนแบบอุปนัย
วิธีสอนโดยใช้รูปแบบซินเนคติกส์ วิธีสอนโดยใช้รูปแบบเน้นกระบวนการ วิธีสอนโดยใช้เกม และ
วิธีเรียนแบบรอบรู้ มาใช้ในขั้นตอนการสอนเขียนร้อยกรองโดยใช้วิธีเลือกสรร ดังนี้

1. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน มุ่งเร้าใจให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นและสนใจที่จะศึกษา
บทเรียนซึ่งกำลังจะเริ่มขึ้น โดยใช้เวลาไม่เกิน 10-15 นาที ซึ่งนอกจากเลือกใช้กิจกรรมต่าง ๆ เช่น
การอ่านทำนองเสนาะ การร้องเพลง หรือการขับเสภาแล้ว ผู้วิจัยได้เลือกสรรบางส่วนของวิธีสอนต่อ
ไปนี้มาประยุกต์ใช้

1.1 วิธีสอนแบบอุปนัย ได้เลือกใช้โดยครูเป็นผู้เสนอตัวอย่างหลาย ๆ ตัวอย่าง จากนั้น
ให้นักเรียนเปรียบเทียบเพื่อหาความเหมือนและความแตกต่าง แล้วช่วยกันสรุปข้อสังเกตที่ได้จาก
ตัวอย่างมาเป็นกฎเกณฑ์ นิยาม หรือหลักการ ในขั้นนี้ได้เลือกศึกษาข้อมูลเพียงบางส่วนเท่านั้น
เพื่อให้เหมาะสมกับเวลา ทั้งนี้มุ่งให้นักเรียนได้เรียนรู้กฎเกณฑ์ นิยาม หรือหลักการด้วยตนเอง
ให้รู้จักคิดอย่างพินิจพิจารณา และกระตุ้นความสนใจด้วยกิจกรรม ทำให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้น
ที่จะเรียนรู้ในขั้นตอนต่อไป

1.2 วิธีสอนแบบอภิปราย ได้เลือกใช้การระดมความคิดของวิธีสอนแบบอภิปรายมาใช้
โดยให้นักเรียนแต่ละคนระดมความคิดของตนเพื่อหาข้อมูลบางส่วน ทั้งนี้มุ่งให้นักเรียนมีความคิดริเริ่ม
สร้างสรรค์ กล้าพูด กล้าตัดสินใจ และกล้าแสดงออก ทำให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นและเร้าใจ
ให้สนใจที่จะเรียนรู้ต่อไป

1.3 วิธีสอนแบบบรรยาย ได้เลือกใช้ในการเล่าเรื่องหรือบรรยายข้อความสั้น ๆ ซึ่งเป็นข้อความหรือเรื่องที่สนุกสนาน น่าสนใจ เพื่อเป็นการเร้าใจให้นักเรียนกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้บทเรียนต่อไป

1.4 วิธีสอนโดยใช้เกม ได้เลือกใช้เกมทางวิชาการแต่เน้นความสนุกสนาน โดยครูเตรียมเกมสั้น ๆ ที่เกี่ยวกับเนื้อหาในบทเรียนนั้น กำหนดกติกา ผู้เล่น และเวลา ให้นักเรียนได้เล่นเกมร่วมกัน เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของบทเรียนอย่างมีความสุขสนุกสนาน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิด ได้ตัดสินใจ และแสดงความสามารถของตนได้เต็มที่ นอกจากนั้นยังทำให้บรรยากาศการเรียนการสอนดีด้วย

หลังจากนำเข้าสู่บทเรียนด้วยกิจกรรมและวิธีสอนดังกล่าวแล้ว ครูแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ให้นักเรียนทราบ เพื่อให้นักเรียนรู้ทิศทางของการเรียน

2. ขั้นตอนการเรียนการสอน เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด มุ่งให้นักเรียนเรียนรู้ได้ดีที่สุด และบรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้บางส่วนของวิธีสอนต่อไปนี้มาประยุกต์ใช้ร่วมกันให้เหมาะสมกับนักเรียน เนื้อหา จุดประสงค์การเรียนรู้ และสถานการณ์ในการเรียนการสอนเป็นสำคัญ

2.1 วิธีสอนแบบบรรยาย ได้เลือกนำมาประยุกต์ใช้โดยให้นักเรียนศึกษาหาข้อเท็จจริงหรือข้อมูลต่าง ๆ จากเอกสาร ตำรา หรือใบความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งในการทำงานกลุ่มอาจทำความเข้าใจร่วมกับเพื่อน จากนั้นครูซักถามความรู้ความเข้าใจของนักเรียนแล้วบรรยายสรุปด้วยสื่อการสอน ทั้งนี้เพื่อมุ่งให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ข้อมูล ข้อเท็จจริงหรือข้อมูลต่าง ๆ ด้วยตนเอง โดยมีครูซักถามและบรรยายสรุป

2.2 วิธีสอนแบบอภิปราย ได้เลือกใช้การอภิปรายกลุ่มย่อยด้วยการระดมความคิดหรือนำมาใช้เฉพาะการระดมความคิดในการทำกิจกรรมต่าง ๆ และการทำแบบฝึก โดยมุ่งให้นักเรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ได้รับประสบการณ์และเรียนรู้จากเพื่อน มีโอกาสแสดงความคิดเห็น รวมทั้งได้ร่วมมือกันทำกิจกรรม

2.3 วิธีสอนแบบอุปนัย ได้เลือกนำมาใช้โดยให้ครูเป็นผู้เสนอตัวอย่างหลาย ๆ ตัวอย่าง จากนั้นให้นักเรียนเปรียบเทียบความเหมือนหรือความแตกต่าง แล้วช่วยกันสรุปข้อสังเกตเป็นกฎเกณฑ์ นิยาม หรือหลักการด้วยตนเอง วิธีสอนนี้ในบางแผนการสอนได้ดำเนินการต่อจากขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เพื่อให้นักเรียนสรุปกฎเกณฑ์ นิยาม หรือหลักการด้วยตนเองจนครบทุกข้อมูล ให้นักเรียนรู้จักคิดอย่าง พินิจพิจารณา และกระตุ้นให้นักเรียนมีความสนใจในการเรียนยิ่งขึ้น

2.4 วิธีสอนโดยใช้รูปแบบซินเนคติกส์ ได้เลือกใช้คำเปรียบเทียบตามรูปแบบ ซินเนคติกส์ทั้ง 3 แบบ คือ การเปรียบเทียบแบบตรง แบบบุคคล และแบบคู่คำขัดแย้งมาให้นักเรียนได้ ศึกษาเพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจและสามารถสร้างถ้อยคำเปรียบเทียบที่แปลกใหม่มาใช้ใน งานเขียน ซึ่งเป็นการพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้กับนักเรียน ให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยความ สนุกสนาน มีอิสระในการคิด การเขียน มีความพอใจ และสนใจเรียนมากขึ้น

2.5 วิธีสอนโดยใช้รูปแบบเน้นกระบวนการ ได้เลือกใช้บางส่วนของวิธีนี้ในบางแผน เช่น ใช้เฉพาะขั้นหลังเรียน แต่บางแผนได้นำมาใช้ทั้งขั้นก่อนเขียน โดยให้นักเรียนค้นหาข้อมูลด้วย การระดมความคิดของตนเองหรือระดมความคิดเป็นกลุ่ม ขึ้นเขียน โดยให้นักเรียนเรียบเรียงข้อมูลเป็น งานเขียน และขั้นหลังเขียน ให้นักเรียนแลกเปลี่ยนการตรวจผลงาน จากนั้นนำมาแก้ไขปรับปรุงให้ ถูกต้อง ทั้งนี้เพื่อมุ่งให้นักเรียนสามารถพัฒนาการสร้าง การเลือกสรร การเรียบเรียง และแก้ไข ตรวจทานให้งานเขียนดีขึ้น

2.6 วิธีสอนโดยใช้เกม ได้เลือกนำมาใช้โดยครูเป็นผู้เตรียมเกมทางวิชาการที่มีเนื้อหา เกี่ยวกับบทเรียนนั้น ๆ กำหนดกติกา ผู้เล่น และเวลา ให้นักเรียนได้เล่นเกมร่วมกัน เพื่อมุ่งให้นักเรียนมี ความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาด้วยความสนุกสนาน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิด ได้ตัดสินใจ และ แสดงความสามารถของตนได้เต็มที่ รวมทั้งทำให้บรรยากาศการเรียนการสอนดีขึ้น

หลังจากดำเนินการเรียนการสอนแล้ว ได้ให้นักเรียนช่วยกันสรุปเนื้อหา ฝึกปฏิบัติงาน ด้วยการทำแบบฝึก แล้วตรวจผลงานการทำแบบฝึกโดยครูและนักเรียนร่วมกันตรวจให้คะแนน

ในชั้นดำเนินการเรียนการสอนนี้ เป็นขั้นตอนที่ต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ มีเจตคติ หรือมีทักษะตามที่จุดประสงค์การเรียนรู้กำหนด ดังนั้นจึงกำหนดเวลาไว้มากกว่าขั้นตอนอื่น ซึ่งบางครั้งอาจใช้วิธีสอน 2-3 วิธีหรือหลายวิธีมาประยุกต์ใช้ร่วมกัน

3. **ขั้นประเมินผลงาน** มุ่งให้นักเรียนประเมินผลด้วยตัวเองและพัฒนาการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้นในการประเมินผลงานของทุกแผนการสอน ได้เลือกใช้บางส่วนของวิธีเรียนแบบรอบรู้มาดำเนินการเช่นเดียวกัน

ในการประเมินผลงานนั้น ได้ให้นักเรียนประเมินผลงานของตัวเองโดยใช้เกณฑ์ร้อยละ 80 ตามเกณฑ์มาตรฐานของวิธีเรียนแบบรอบรู้ตัดสิน แล้วให้นักเรียนแต่ละคนกรอกคะแนนลงในใบประเมินผลแบบฝึกของตน นักเรียนที่ทำคะแนนได้ถูกต้องตั้งแต่ร้อยละ 80 ขึ้นไปจะถือว่าผ่านเกณฑ์ แต่ถ้าต่ำกว่าร้อยละ 80 ลงมาจะถือว่าไม่ผ่านเกณฑ์ การเรียนการสอนในเวลาเรียนสิ้นสุดเพียงนี้ สำหรับการแก้ไขข้อบกพร่องเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ให้ดีขึ้นได้ดำเนินการตามหมายเหตุต่อไปนี้

หมายเหตุ : การแก้ไขข้อบกพร่องด้วยการซ่อมเสริมนอกเวลา การใช้ระบบช่วยเหลือพิเศษ และการใช้แบบฝึกเพื่อซ่อมเสริมของวิธีเรียนแบบรอบรู้ ได้ดำเนินการดังนี้

1. ให้นักเรียนที่ได้คะแนนตั้งแต่ร้อยละ 80 ขึ้นไปสอนนักเรียนที่ได้คะแนนต่ำกว่าร้อยละ 80 โดยมีครูเป็นที่ปรึกษาและชี้แนะ ในกรณีที่นักเรียนไม่เข้าใจหรือเข้าใจไม่ตรงกัน
2. ให้นักเรียนที่ไม่ผ่านทำแบบฝึกเพื่อซ่อมเสริม (ทำเฉพาะจุดประสงค์ที่ไม่ผ่าน)
3. ครูและนักเรียนตรวจผลงานร่วมกัน แล้วประเมินผลด้วยเกณฑ์ร้อยละ 80

ในการแก้ไขข้อบกพร่องจะดำเนินการจนกว่านักเรียนจะผ่านเกณฑ์หรือมีความพร้อมที่จะเรียนรู้เนื้อหาต่อไปให้มากที่สุด

ขั้นตอนการสอนโดยใช้วิธีเลือกสรร

ขั้นตอนการสอนโดยใช้วิธีเลือกสรร มีทั้งหมด 3 ขั้นตอน คือ

1. **ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน** มุ่งเร้าให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นและสนใจที่จะศึกษาบทเรียนซึ่งกำลังจะเริ่มขึ้น ซึ่งนอกจากได้ใช้กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อนำเข้าสู่บทเรียนแล้ว ยังได้เลือกใช้บางส่วนของวิธีสอนแบบบรรยาย วิธีสอนแบบอภิปราย วิธีสอนแบบอุปนัย และวิธีสอนโดยใช้เกมมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับนักเรียน เนื้อหา จุดประสงค์การเรียนรู้ และสถานการณ์ในการเรียนการสอนโดยใช้เวลาไม่เกิน 10-15 นาที จากนั้นครูแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ให้นักเรียนทราบ เพื่อให้ นักเรียนรู้ทิศทางของการเรียน

2. **ขั้นดำเนินการเรียนการสอน** เป็นขั้นที่สำคัญที่สุด เพื่อมุ่งให้นักเรียนเรียนรู้ได้ดีที่สุดและบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ โดยเลือกใช้บางส่วนของวิธีสอนแบบบรรยาย วิธีสอนแบบอุปนัย วิธีสอนแบบอภิปราย วิธีสอนโดยใช้รูปแบบชินเนคติกส์ วิธีสอนโดยใช้รูปแบบเน้นกระบวนการ และวิธีสอนโดยใช้เกม มาประยุกต์ใช้ร่วมกันให้เหมาะสมกับนักเรียน เนื้อหา จุดประสงค์การเรียนรู้ และสถานการณ์ในการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนเรียนรู้ได้ดีที่สุด และบรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ จากนั้นให้นักเรียนช่วยกันสรุปเนื้อหา ฝึกปฏิบัติด้วยการทำแบบฝึก แล้วตรวจผลงานการทำแบบฝึก โดยครูและนักเรียนร่วมกันตรวจให้คะแนน

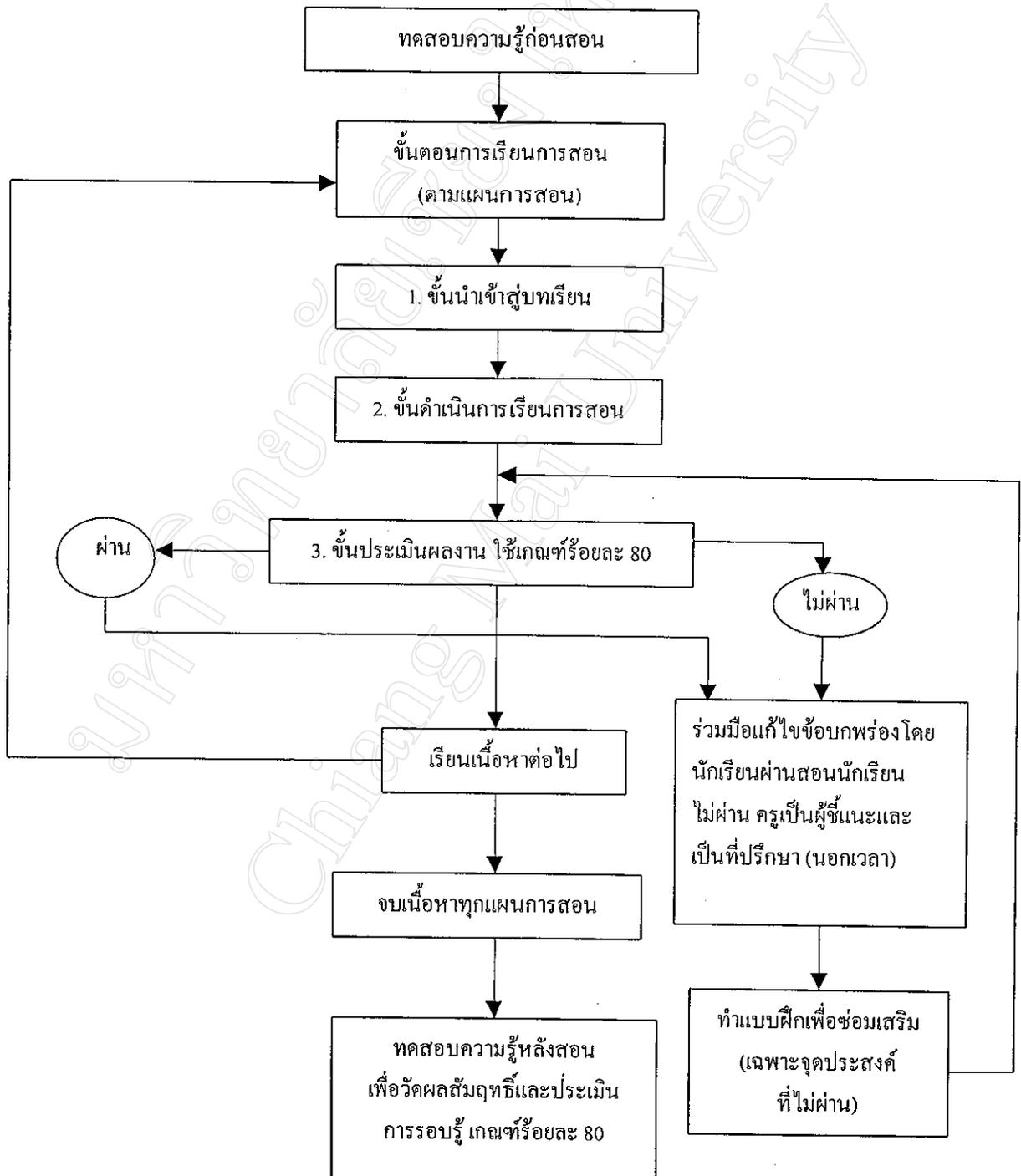
3. **ขั้นประเมินผลงาน** มุ่งให้นักเรียนประเมินผลด้วยตัวเองและพัฒนาการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้น ในการประเมินผลงานของทุกแผนการสอนได้เลือกใช้บางส่วนของวิธีเรียนแบบรอบรู้มาดำเนินการเช่นเดียวกัน

ในการประเมินผลงานนั้นได้ให้นักเรียนประเมินผลงานการทำแบบฝึกโดยใช้เกณฑ์ร้อยละ 80 ตามเกณฑ์มาตรฐานของวิธีเรียนแบบรอบรู้เป็นเกณฑ์ตัดสิน แล้วให้นักเรียนแต่ละคนกรอกคะแนนลงในใบประเมินผลแบบฝึกของตน นักเรียนที่ทำคะแนนได้ตั้งแต่ร้อยละ 80 ขึ้นไปจะถือว่าผ่านเกณฑ์ แต่ถ้าต่ำกว่าร้อยละ 80 จะถือว่าไม่ผ่านเกณฑ์ การเรียนการสอนในเวลาเรียนสิ้นสุดเพียงนี้ สำหรับการแก้ไขข้อบกพร่องเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ให้ดีขึ้น ได้ดำเนินการตามหมายเหตุต่อไปนี้

หมายเหตุ : การแก้ไขข้อบกพร่องด้วยการซ่อมเสริมนอกเวลา การใช้ระบบช่วยเหลือพิเศษ และการใช้แบบฝึกเพื่อซ่อมเสริมของวิธีเรียนแบบรอบรู้ ได้ดำเนินการดังนี้

1. ให้นักเรียนที่ได้คะแนนตั้งแต่ร้อยละ 80 ขึ้นไปสอนนักเรียนที่ได้คะแนนต่ำกว่าร้อยละ 80 โดยมีครูเป็นที่ปรึกษาและชี้แนะ ในกรณีที่นักเรียนไม่เข้าใจหรือเข้าใจไม่ตรงกัน
  2. ให้นักเรียนที่ไม่ผ่านทำแบบฝึกเพื่อซ่อมเสริม (ทำเฉพาะจุดประสงค์ที่ไม่ผ่าน)
  3. ครูและนักเรียนตรวจผลงานร่วมกัน แล้วประเมินผลด้วยเกณฑ์ร้อยละ 80
- การแก้ไขข้อบกพร่องจะดำเนินการจนกว่านักเรียนจะผ่านเกณฑ์หรือมีความพร้อมที่จะเรียน
เนื้อหาต่อไปให้มากที่สุด

แผนภูมิ ขั้นตอนการสอนโดยใช้วิธีเลือกสรร

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการสอนโดยใช้วิธีเลือกสรร

งานวิจัยส่วนมากจะใช้คำว่า Eclectic ในความหมายว่า “ผสมผสาน” ซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกันกับคำว่า “เลือกสรร” ของการวิจัยครั้งนี้

พาลินซาร์และบราวน์ (Palincsar & Brown, 1987 อ้างใน กัลยา ปาระมีสา 2540) ได้ศึกษาผลของการผสมผสานวิธีสอน 2 วิธี คือ วิธีสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาท (Reciprocal Teaching) กับการเรียนแบบร่วมมือกัน (Collaborative Learning) โดยศึกษากับนักเรียนที่เรียนซ่อมเสริมในโรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 129 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 63 คน และกลุ่มควบคุม 66 คน กลุ่มทดลองได้รับการสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาทผสมผสานกับการเรียนแบบร่วมมือกันเป็นเวลา 20 วัน ผลปรากฏว่า นักเรียนในกลุ่มทดลองมีคะแนนทดสอบหลังการทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม อีกทั้งนักเรียนยังรู้สึกสนุกสนานในการเรียนแบบร่วมมือกันด้วย

ซัมเมอร์ (Summer, 1991) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถด้านคำศัพท์ในขอบเขตเนื้อหาที่ผู้เรียนเรียน โดยใช้แนวคิดแบบผสมผสาน ประชากรเป็นนักเรียนระดับ 4 จำนวน 14 คน ซึ่งทำคะแนนข้อทดสอบด้านคำศัพท์ก่อนการทดลองต่ำกว่า ร้อยละ 74 และได้รับการสอนคำศัพท์โดยใช้การสอนแบบตรงผสมผสานกับการสอนด้วยกลวิธีผังความสัมพันธ์ความหมาย (Semantic Mapping) และการวิเคราะห์ลักษณะสำคัญของความหมาย อีกทั้งเสริมด้วยการสอนอ่านแบบกว้าง (Wide Reading) จากการทดลองพบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองเพิ่มขึ้น ร้อยละ 64 ซึ่งสอดคล้องกันกับผลการศึกษาของเบรดี (Brady, 1991) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนระดับ 5 ถึงระดับ 8 ที่มีความสามารถในการอ่านต่ำ จำนวน 18 คน โดยใช้การสอนด้วยกลวิธีผังความสัมพันธ์ความหมายผสมผสานกับการสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาท โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 2 กลุ่ม และกลุ่มควบคุม 1 กลุ่ม กลุ่มทดลองแรกใช้วิธีสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาท และกลุ่มทดลองที่สองใช้การสอนด้วยกลวิธีผังความสัมพันธ์ความหมายผสมผสานกับวิธีสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาท ส่วนกลุ่มควบคุมไม่ได้ใช้การสอนดังกล่าว ปรากฏว่านักเรียนในกลุ่มทดลองทั้งสองกลุ่มมีความเข้าใจในการอ่านเพิ่มขึ้น ร้อยละ 29

ศรีมาลา พิมพ์พะนิษฐ์ (2530) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความสามารถในการเรียนภาษาอังกฤษ และแรงจูงใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนเขียนโดยใช้กิจกรรมผสมผสานเพื่อการสื่อสารกับการสอนเขียนโดยใช้คู่มือครู ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนเขียนโดยใช้กิจกรรมผสมผสานเพื่อการสื่อสารมีความสามารถในการเขียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนเขียนโดยใช้คู่มือครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 ส่วนแรงจูงใจไม่แตกต่างกัน

ศรีวิไล ดอกจันทร์ (2531) ได้ทำการวิจัยทดลองสอนวิชาการคณิตมรดก โดยใช้วิธีสอนที่เลือกสรรเพื่อให้นักเรียนส่วนใหญ่เกิดการเรียนรู้ถึงขั้นสูงที่ผู้วิจัยตั้งขึ้น ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนทุกคนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้น เฉพาะผู้ที่เพิ่มถึงเกณฑ์การรอบรู้มี 24 คน คิดเป็นร้อยละ 85.71
2. นักเรียนมีทัศนคติต่อวรรณคดีไทยโดยเฉลี่ยสูงขึ้น
3. การเปรียบเทียบผลการเรียนและทัศนคติกับเกณฑ์การรอบรู้ มีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์การรอบรู้ 22 คน จาก 28 คน คิดเป็นร้อยละ 78.57
4. การสอนโดยวิธีเลือกสรร ทำให้นักเรียนส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์และทัศนคติสูงขึ้นถึงเกณฑ์การรอบรู้ แต่ไม่สามารถลดความแตกต่างของนักเรียนด้านผลสัมฤทธิ์ลงได้

อรุณี สติชัยภักติกุล (2535) ได้ทำการพัฒนารูปแบบการสอนภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาตามแนวยุทธศาสตร์การสอนแบบผสมผสานของมาร์ตัน (Marton) ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนเจตคติต่อการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนทั้งสองกลุ่มพบว่าไม่แตกต่างกัน สรุปได้ว่าการจัดรูปแบบการสอนภาษาอังกฤษตามแนวยุทธศาสตร์การสอนภาษาแบบผสมผสานของมาร์ตัน ส่งผลให้ผู้เรียนมีทักษะทางภาษาเพิ่มขึ้น และเกิดการเรียนรู้ได้จริง

กมลวรรณ นิมวรรณัง (2536) ได้ศึกษาเปรียบเทียบวิธีสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ร่วมกับการใช้แบบฝึกทักษะฟัง - พูด กับวิธีสอนเพื่อการสื่อสาร กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 1 ห้องเรียน ผลการวิจัยพบว่า คะแนนพัฒนาการด้านการฟัง - พูดภาษา

อังกฤษของกลุ่มที่เรียนโดยวิธีสอนเพื่อการสื่อสารร่วมกับการใช้แบบฝึกทักษะฟัง - พูด มีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่เรียนโดยวิธีสอนเพื่อการสื่อสารเพียงวิธีเดียว

สรุปได้ว่า ผลการสอนโดยใช้วิธีเลือกสรรหรือวิธีผสมผสานของการวิจัยดังกล่าว บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นอย่างดี โดยสามารถพัฒนาความรู้ความเข้าใจและพัฒนาความสามารถทางด้านทักษะต่าง ๆ ในการเรียนรู้เนื้อหาวิชาภาษาอังกฤษและภาษาไทยได้ผลเป็นอย่างดี แต่ยังไม่มีความชัดเจนว่าวิธีสอนแบบนี้มาทดลองใช้กับการสอนเขียนร้อยกรอง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำการสอนโดยใช้วิธีเลือกสรรมาประยุกต์ใช้ในการสอนเขียนร้อยกรองบ้างเพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเขียนร้อยกรองและศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการสอนวิธีนี้